

Observator

Tidsskrift for studenter og kandidater i samfunnsøkonomi nr. 2 - 2009

- Utteksling til Seattle ● Uttexsling til Mannheim ● Russlands oligarker
- FAFO- konferansen 2009 ● Portretter av Svein Gjedrem og Tore Eriksen
- About CO2 Trade ● Det Internasjonale Pengefondet ● Innsyn

Bedre blikk med matematikk

Av: Peter Grutle

I denne utgaven av Observator kan du lese portrettintervjuer med to av de viktigste aktørene i utformingen av norsk økonomisk politikk, finansråd Tore Eriksen og sentralbanksjef Svein Gjedrem. Begge har sin utdanning fra Økonomisk institutt. I denne forbindelse fikk vi høre hva de mente var det viktigste en student på samfunnsøkonomistudiet bør tilegne seg. Både Eriksen og Gjedrem vektla matematikk og analytiske ferdigheter. At Økonomisk institutt har fokus på disse områdene er velkjent og mange studenter har nok tvilt på om all denne matematikken vil komme til nytte. Da kan det være greit å få en bekreftelse fra to av Norges mest fremstående økonomer.

”Når man starter må man passe på å få det løftet i matematikk-kunnskaper som gjør at en kan lese lærebøker, og lese artikler slik at en kan bruke det instrumentet som matematikken er. Hvis ikke vil jeg tro at det kan bli veldig mye oppoverbakke”, uttalte sentralbanksjefen. ”Det kreves tålmodighet for å skjønne at

man vil få stor nytte av dette senere. Jeg så lyset etter et par år, men jeg så det ikke med en gang”, meddelte finansråden.

Forhåpentligvis vil dette gi motivasjon til studenter som kanskje ikke har sett lyset ennå. For bachelorstudenter og masterstudenter som velger henholdsvis ECON4120 - Mathematics 2: Calculus and linear algebra og ECON4145 Mathematics 3: Differential equations, static and dynamic optimization som valgfag, vil dette kanskje være en bedre investering enn de selv tror. Portrettintervjuene kan leses i sin helhet på sidene 13- 17.

Dersom en likevel skulle ønske mindre fokus på matematikk eller et annerledes fagtilbud i ett eller to semestre, er det nok av muligheter gjennom utveksling. Disse mulighetene blir stadig bredere; som UiO-student kan du i dag velge mellom utallige utdanningsinstitusjoner over hele verden. Er privatøkonomien et hinder, finnes det en rekke stipender og legater

som venter på søkere. I denne utgaven av Observator får vi innblikk i hvordan det er å være utvekslingsstudent ved to anerkjente universiteter; Mannheim-universitetet i Tyskland på side 31 og University of Washington i USA på side 18- 19.

Observator-redaksjonen ønsker god lesing og alle våre medstudenter lykke til med eksamen!

Utskiftninger ved instituttet

Det er ikke bare studenter som drar utenlands. Professor Jon Strand fikk tidligere i år forlenget sin permisjon for å arbeide i forskningsavdelingen i Verdensbanken. Mens noen tar permisjon, fratrer andre sine stillinger; Senere i år vil Atle Seierstad og Yngve Willassen fratse sine stillinger som professorer. Michelle Rendall har sagt opp sin stilling som postdoktor fra august. ECON4310-duoen Espen Henriksen og Kaiji Chen slutter også innen samme måned. Vi ønsker dem lykke til videre.

REDAKTØRER

Askill Harkjerr Halse	<i>Ansvarlig redaktør</i>
Peter Grutle	<i>Medredaktør</i>
Michael W. Madsen	<i>Medredaktør</i>
Jonas Christensen	<i>Medredaktør</i>

ADMINSTRASJON

Guri Lise Pettersen	<i>Økonomiansvarlig</i>
Kathrine Lebesby	<i>HR-ansvarlig</i>
Korneliya Kyoseva	<i>PR-ansvarlig</i>
Runar Almsengen	<i>Web-ansvarlig</i>

ØVRIGE SKRIBENTER

Morten Grindaker
 Espen Willassen Hoel
 Lasse Thorvaldsen
 Rasmus Bøgh Holmen
 André Anundsen
 Tord Koplund Eid
 Paal Wangness
 Karen Contreras Lisperguer

I gode og onde dager

Av: Askill Halse

Selv om finanskrisa er i alle medier om dagen, er det slående lite fokus på de realøkonomiske konsekvensene av krisa i forskjellige land. Vi har fått vite at antallet arbeidsledige amerikanere vokser i et skremmende høyt tempo, og at ledigheten har begynt å øke også her hjemme. Men hvordan står det til i andre land som er mye hardere rammet enn oss, for eksempel i Øst-Europa?

I nyhetsmagasinet Der Spiegel (23. mars) gis det noen innledende svar: Blant de nye EU-landene¹ har flertallet hatt en årlig nedgang i industriproduksjonen fra desember 2007 til 2008 på mellom 10 og 20 prosent. Til sammenlikning hadde Norge en *økning* i samme periode på fire prosent i følge SSB. (Januartallene viser imidlertid nullvekst.)

Som du kan lese i denne Observator-utgaven på side 10- 12 har både Ungarn, Latvia og Romania fått store kriselån fra Det internasjonale pengefondet (IMF) blant annet for å hjelpe bankene sine. Dette er høyst nødvendig ettersom disse landene verken har et bunnløst oljefond å øse av eller har den samme kredittverdigheten som de vesteuropeiske industrilandene når det gjelder å låne på de internasjonale kapitalmarkedene. Muligheten deres til å drive aktiv motkonjunkturpolitikk for å redde resten av økonomien er av samme grunn sterkt begrenset.

Samtidig ser vi en viss ideologisk motvilje mot keynesiansk etterspørselsstimulering også. Under en debatt i Europaparlamentet kalte den tsjekkiske presidenten Mirek

Topolanek ifølge den danske avisen Politiken president Obamas økonomiske strategi mot finanskrisen for "en vei til helvete". Topolanek, som fortsatt leder EUs formannskap denne perioden til tross for at han ikke har tillit i sitt eget parlament, kritiserte USAs president Barack Obamas oppfordring til verdens ledere om å bruke mer offentlige midler for å skape vekst og optimisme. "EUs største suksess er å unngå å gå den veien," sa presidenten.

Da den alternative økonomien Erik Reinert gjestet U1 for debatt i mars, var det med dystre spådommer om kaos og "nyfødalisme" i Øst-Europa som følge av finanskrisen. (For mer om debatten se side 26- 27.) Landet der han har sin universitetsstilling, Estland, er for øvrig det landet på Spiegels oversikt som har det største fallet i industriproduksjonen.

Den økonomiske bråstoppen i øst kommer etter år med svært høy fart. De nye EU-landene har nytt godt av alle de fire frihetene: De har fått nye eksportmarkeder og tilgang på finanskapital til investeringer. De har kunnet reise vestover for å arbeide, og bedrifter har flyttet motsatt vei. EUs vektlegging av bedriftsmobilitet kan imidlertid ha ført til hardere skattekonkurranse landene imellom, og for eksempel i Baltikum er en flat (og lav) skattesats svært utbredt. Dette gjør mulighetene for sosial utjevning mindre. De bedriftene som flytter raskest på seg ved utsikter til litt lavere skattesatser er heller neppe de med mest kunnskapsbasert produksjon og langsiktig perspektiv.

Og hva med de som har jobbet her i landet? Senterpartiets Per Olaf Lundteigen foreslo å begrense arbeidsledige østeuropeeres rettigheter til å motta dagpenger på lik linje med andre arbeidsledige, rettigheter de selv har opparbeidet seg gjennom arbeid på norske byggeplasser og i andre bransjer. Utsagnet kan tolkes som et enkeltstående håpløst utspill, men også som eksempel på en nasjonalistisk retorikk som en ser mer av i krisetider.

Vi burde heller bekymre oss for de arbeidsinnvandrere som drar tilbake til sine hjemland etter å ha mistet jobben, og de andre der som nå møter en hverdag med et langt mer usikkert inntektsgrunnlag enn for bare svært kort tid siden. Tsjekkia nærmer seg for eksempel ifølge Spiegel en arbeidsledighet på 12 prosent. Bildet er ikke entydig når det gjelder utbredelsen av velferdsordninger i de nye EU-landene, men sosiale sikkerhetsnett har ikke vært prioritert så høyt som de kunne ha vært i de eventyrlige vekstårene landene har opplevd. Dersom disse nettene ikke i stor nok grad fanger opp de som faller fra arbeidslivet, kan det føre til massive sosiale problemer og politisk uro.

Det knytter seg også spenning til i hvilken grad de rike nabolandene i vest vil iverksette krisetiltak som redder egne bedrifter på bekostning av de i andre land. Tiden framover kan gi svar på om integrasjonen med deler av det gamle jernteppet er et forhold både for gode og onde dager.

¹ De "nye" EU-landene er Estland, Latvia, Litauen, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Slovenia, Ungarn, Romania og Bulgaria. Jeg beklager for øvrig at det i denne kommentaren ikke gis mer plass til de viktige forskjellene mellom disse landene.

POSTADRESSE

Observator
Postboks 1095 Blindern
0317 OSLO

KONTAKTINFORMASJON

Telefon: 22 85 59 42
Fax: 22 85 50 35
e-post: tidsskrift.observator@gmail.com

ANNONSEPRISER

Kvartside kr 750,-
Halvside kr 1250,-
Helside kr 2000,-
Observator tilbyr utforming

ABONNENTPRISER

Kr 100,- for personer
Kr 200,- for institusjoner

UTGIS MED STØTTE FRA

Økonomisk insitutt ved
Universitetet i Oslo og
Kulturstyret ved
Studentskipnaden i Oslo

REDAKSJON AVSLUTTET

05.06.2009

OPPLAG

600

TRYKK

Lobo Media

- s. 2: Innsyn om matematikk
- s. 3: Utsyn: I gode og onde dager
- s. 8: Om FAFO- konferansen
- s. 20: Festbilder
- s. 25: "Kjøp amerikansk"

- s. 30: BI eller Blindern? – Quiz
- s. 31: Utveksling til Mannheim
- s. 32: Nytt fra Fagutvalget
- s. 33: Predikator og Stimulator
- s. 37– 39: Eksamensbesvarelse i ECON1910

s. 6-7

Kunnskapsøkonomi

s. 9

Bli kjent med instituttet – Studiekonsulenter

s. 10- 12

IMF sin rolle under finanskrisen

s. 13- 15

Portrett: Svein Gjedrem

s. 16- 17

Portrett: Tore Eriksen

s. 18- 19

Utveksling til Seattle

s. 22- 24

The Argentine Debt Crisis

s. 26- 27

Debatt: Reinert og Moene

s. 28- 30

Opinions: About CO2 Cap and Trade

s. 34- 36

Russlands oligarker

Studentmedlemskap i Samfunnsøkonomenes Forening eller studentabonnement på Samfunnsøkonomen

Studentmedlemskap i Samfunnsøkonomenes Forening koster 250 kroner. Det samme koster et studentabonnement på Samfunnsøkonomen.

Medlemmene får tilbud om:

SAMFUNNSØKONOMEN

- Gratis abonnement på foreningens tidsskrift

KONFERANSER, SEMINARER OG KURS

- Studentmedlemmer kan delta til sterkt reduserte priser

LIVS- OG ULYKKESFORSIKRING

- Studentmedlemmer får gunstige forsikringstilbud

BANKPRODUKTER

- Gunstige betingelser for bl.a. lån og kredittkort

Medlemsskapet gjelder for et kalenderår av gangen, og løper til oppsigelse foreligger.

Innmelding og abonnement kan gjøres fra våre hjemmesider på www.samfunnsokonomene.no eller kontakt oss på e-post: sekretariatet@samfunnsokonomene.no

Spesialtilbud til studenter:

Studentabonnement kr. 250.-

Meld deg inn på:

www.samfunnsokonomene.no

Kunnskap er makt

I et søk etter politiske prosjekter i de økonomiske nedgangstidene, bør fokus rettes mot utfordringene knyttet til utvikling av kunnskapsintensiv og samtidig høyproduktiv produksjon. Omstillingen til en mer kunnskapsbasert økonomi vil ha konsekvenser både for samfunnsøkonomisk tankegang og politisk handling.

Tekst: Jonas Christensen Foto: Lasse Thorvaldsen

Tenk langsiktig og handle kortsiktig. Om ikke annet var dette et minste felles multiplum for trekløveret Tor Steig, Stein Reegård og Victor Norman under årets FAFO-konferanse.

Kjent for de fleste er Victor Norman, professor i samfunnsøkonomi ved Norges Handelshøyskole og tidligere statsråd for Høyre. Noe mindre kjent er kanskje sjefsøkonomene i LO og NHO, henholdsvis Stein Reegård og Tor Steig. Som samfunnsøkonomer og fagfolk representerer de en tankegang vi kjenner godt igjen fra vår egen studiehverdag. Som politiske aktører har de en agenda å forsvare, noe det selvsagt er verdt å bite seg merke i. Imidlertid bød debatten mellom de tre rutinerterte herrene på mer oppklaring enn forvirring. Overraskende ofte rådet konsensus fremfor krangel uten at debatten var for grunn eller generell.

Potensielle løsninger på de økonomiske nedgangstidene fyller for tiden spaltmeter på spaltmeter i alle verdens medier. Kortsiktig keynesiansk stimulering av etterspørselen er i vinden som aldri før – det virker tilrådelig å stimulere realøkonomien i et forsøk på å holde hjulene i gang. Passivitet, enten motivert av laissez-faire politikk eller ønsket om en revolusjon av det økonomiske systemet, anerkjennes sjeldent som en reell mulighet.

Som Victor Norman poengterer er ikke tiden inne for å statuere et eksempel nå: ”Man forbanner seg ikke over et barn som skulle ha gått på svømmekurs i det drukningsdøden er i ferd med å inntreffe, man redder det”. På lengre sikt må man imidlertid ta i betraktning økonomiens grunnleggende strukturer for å finne langsiktige løsninger på utfordringen om kontinuerlig vekst og utvikling.

Et mulig utgangspunkt kan være å se nærmere på økonomiens innsatsfaktorer, deres sammensetning og egenskaper. Arbeidskraft og realkapital utgjør i tradisjonelle modeller fundamentet for en slik analyse. Imidlertid er skillet mer utydelig enn som så; kapital finnes i flere former, og det er særlig investering i kunnskap og utdanning som gjør bildet tåkete. Hybridformen av arbeid og kapital kalles gjerne humankapital, og vi tenker først og fremst på humankapital som det vi får tilbake fra investeringer i utdanning og forskning.

Det er dette perspektivet Victor Norman bringer på banen når han snakker om det utviskede skillet mellom forbruk og investering. Det trenger ikke nødvendigvis være en motsetning mellom å løse akutte problemer og å håndtere langsiktige utfordringer hvis de umiddelbare tiltakene, gjennom

kortsiktig forbruk, kan gi langsiktige gevinster. Tor Steig poengterer at det ifølge handlingsregelen skal investeres mer i forskning og utvikling (FoU) enn hva som har blitt gjort de siste årene, og således at tidspunktet er inne for å ta igjen noe av det tapte. Her sikter Steig til Stortingsmelding 29 fra 2001, hvor handlingsregelen utdypes. Som kjent skal statens årlige bruk av oljeinntekter tilsvare den forventede realavkastningen av kapitalen i Statens pensjonsfond – Utland. Det presiseres imidlertid også i samme melding at "...en økning i bruken av petroleumsinntekter bør rettes inn mot tiltak som kan øke produktiviteten, og dermed vekstevnen i resten av økonomien." I tillegg heter det seg at: "...skatte og avgiftspolitikken og satsing på infrastruktur, utdanning og forskning er viktig for å få en mer velfungerende økonomi." I følge en rapport utgitt av NHO i 2008 ("Handlingsregelen syv år etter"), har Stoltenberg-II regjeringen kun utnyttet 10 prosent av det økte handlingsrommet til vekstfremmende tiltak, slik de ble definert av Stortinget i 2001. Til sammenligning viser NHOs beregninger at Bondevik I-regjeringens tilsvarende utnyttelsesgrad var på om lag 90 prosent. Selv om disse beregningene er vage, er det viktig å diskutere forutsetningene for anvendelse av økte oljeinntekter, ikke bare størrelsen av dem.

Fagre ord fra kloke hoder, men hvordan ser terrenget egentlig ut? Hvordan ligger Norge an i videreutviklingen av kunnskapsøkonomien?

Kunnskap – et felles ideal

I en rapport fra Statistisk sentralbyrå (SSB) fra 2005, beregnes det at menneskelige ressurser, eller humankapitalen, utgjør 77 % av nasjonalformuen. I denne sammenheng må humankapital forstås som det totale bidraget fra arbeidskraften. Kvantitativt er bidraget ganske enkelt antall arbeidstimer, mens det kvalitative tilskuddet avhenger av utdanningsnivå og mer generell kompetanse. For å gjøre diskusjonen mer håndgripelig må vi først og fremst se på humankapital som kvalitative egenskaper ved arbeidskraften, men SSB sitt samlebegrep er uansett en interessant indikator. Økonomiens knapphetsproblem angår i hovedsak menneskelige ressurser, dermed er spørsmålet hvordan disse

kan vedlikeholdes og videreutvikles. I den politiske sfære er dette budskapet klart inkorporert i for eksempel Stortingsmelding 31 fra 2006: "Hvordan vi forvalter, anvender og videreutvikler humankapitalen er (...) avgjørende for hvordan vi utnytter landets samlede verdiskapingspotensial."

Fagforbund og interesseorganisasjoner ser tydeligvis også viktigheten av satsing på kunnskapsøkonomi. "Kunnskapsdugnaden", lansert i 2006 av LO, NHO og Tekna, kan trekkes frem som et eksempel. Sammen arbeider de tre organisasjonene for å "etablere et felles kunnskapsgrunnlag for kunnskaps- og innovasjonspolitikken." Kunnskapsdugnaden består av et styre med representanter fra de tre nevnte organisasjonene, deriblant Tor Steig og Stein Reegård. De viktigste samarbeidspartnere er Forskningsrådet og Innovasjon Norge, og i den faglige referansegruppen sitter representanter fra UiO, BI og SSB. Utgangspunktet for bevegelsen er at bedrifter og politikere satser for lite på kunnskap, og i lys av dette ble Lerchendalkonferansen arrangert i januar 2009. Målet for konferansen var å diskutere mulighetene for langsiktig kunnskapspolitikk i den kortsiktige økonomiske krisehåndteringen. Finanskrisen medfører økt politisk handlingsrom, og kan således være med på å legge til rette for visjonen om et nyskapende og bærekraftig Norge.

Så langt ser den faglige debatten, politiske myndigheter og interesseorganisasjoner til å harmonere godt med hverandre. Initiativet fra LO, NHO og Tekna tyder på at utviklingen av Norge som kunnskapsnasjon innebærer dugnadsarbeid i god sosialdemokratisk ånd. Den tilsynelatende enigheten blir imidlertid utfordret hvis vi går de ulike politiske partiers agenda i sømmene.

Laber politisk vilje

Den lange valgkampen frem mot høstens Stortingsvalg er i gang, og stortingspartiene har denne vinteren og våren lagt frem utkast til nye partiprogram. Om ikke annet kan disse utkastene fungere som en foreløpig indikator på partienes ståsted i de viktigste politiske sakene. Hvilke forventinger kan vi så danne

oss til stortingspartienes satsing på kunnskapsnasjonen Norge?

Abelia – NHOs forening for kunnskaps- og teknologibedrifter – la nylig frem en rapport med evalueringer av partienes satsing på kunnskap. Konklusjonen er generell og lite oppløftende: partiene mangler kunnskap. Kun Venstre kan si seg fornøyd med resultatet og ender opp med terningkast 5. Høyre og Sp får delvis bestått med hver sin 4'er, mens Ap, SV og KrF alle får en svak 3'er. Dårligst ut kommer Frp med terningkast 2. Det mest graverende i disse resultatene er kanskje de dårlige resultatene til Frp og Ap, landets to desidert største partier. Uten å gå i detalj om enkeltpartiers styrker og svakheter, var de generelle slutningene fra rapporten følgende:

- Industrisamfunnet omtales som kunnskapsamfunnet. En bakstreversk produksjonslogikk bør vike plass til fordel for en IKT-logikk
- Instituttsektoren blir i stor grad ignorert. Dette er bekymringsverdig, da denne sektoren står for en fjerdedel av forskningen i Norge
- Konkrete tiltak for kunnskapsnæringen er en mangelvare. Venstre er det eneste partiet som bringer på bane fleksible arbeidstidsløsninger og redusert arbeidsgiveravgift for nye bedrifter.
- Visjoner for effektivisering av offentlig sektor mangler. I følge Abelia brukes i dag 20 prosent av arbeidstiden i offentlig sektor på å lete etter og flytte på dokumenter. Et elektronisk arkivsystem vil ha store gevinster i kraft av frigjorte ressurser.

Leder for kommunikasjon og samfunnskontakt i Abelia, Hilde Widerøe Wibe, poengterer overfor Aftenposten at forskning i større grad må bli gjenstand for politisk debatt: "Forskning er idyll og harmoni i Norge. Det må bli et stridstema, konfliktene må frem. Forskning er alvor. Det skal smerte for dem som ikke vil satse på kunnskapsamfunnet." Med sin allerede høyt utdannede befolkning, er utfordringen for Norges del å bygge videre på denne kunnskapsplattformen. De fleste enes om at kunnskap er viktig, og at den gradvise overgangen til kunnskapsøkonomi er høyst reell og aktuell. Debatten er imidlertid dypere enn som så, og dette må komme frem.

Fafo-konferansen 2009

Tekst og foto: Lasse Thorvaldsen

Mingling under Fafo-konferansens lunsjbuffet.

Den 26. februar ble Fafo-konferansen 2009 med tittelen «Stat og marked – en ny politisk agenda i Europa» avholdt. Temaene som ble drøftet var blant annet velferdsstatens fremtid og tiltak som kan dempe problemene rundt finanskrisen, som den økte ledigheten. Videre var det fokus på migrasjon og sosial ulikhet, og ringvirkningene av dette.

Oslo konferansesenter oste av gjennomgående god stemning, talere som kommuniserte bra med publikum og satire på Siv Jensens bekostning. I den nesten fullsatte salen befant seg blant annet universitetstilsatte, rådgivere, direktører og journalister, som alle spent fulgte med på innlegg fra talere som Jonas Gahr Støre og Victor Norman.

Eldreomsorg og homofile samer

Konferansens arrangør, Fafo, er en uavhengig stiftelse som driver forskning på problemstillinger innen arbeidsliv, velferdspolitik og levekår. Fafo ble grunnlagt av LO i 1982 som Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon. Fafo har mange forskningsprosjekter gående, blant annet «De 10 største humanitære utfordringer i Norge», «Den offentlige eldreomsorgens betydning for yrkesaktivitet blant våre eldste arbeidstakere» og «Levekår blant lesbiske og homofile samer».

Latter i nedgangstidene

Konferansen ble åpnet ved Roar Flåthen, som ved siden av å være LO-leder sitter i styret til Fafo. Deretter leste den selvtitulerte «satiremerra» Else Michelet fra NRK et kåseri. Hun laget en humoristisk reportasje der hun intervjuet forskjellige karakterer om de økonomiske nedgangstidene, med seg selv som intervjuer og som intervjuobjekter. Jon M. Hippe og Tone Fløtten, begge fra Fafo, fulgte opp med drøftinger med tittelen «Den norske modellen – ny politisk agenda». Videre ble et vidt spekter av temaer presentert av mange høyt respekterte aktører innen politikk og forskning (les mer om programmet i faktaboks).

Forskertorg

Under konferansen ble Fafos «forskertorg» promotert hyppig. Dette torget bestod av plakater opphengt i foajéen med korte presentasjoner av noen av Fafos forskningsområder. Under skiltene stod det forskere fra Fafo som utdypet temaet og svarte på spørsmål fra deltakerne. Informasjonen var lett tilgjengelig, og hele arrangementet bar preg av god organisering og planlegging. Undertegnede kan anbefale neste års konferanse til alle studenter som interesserer seg for samfunnsforskning, og som ikke er rastløse eller har «venstreside-allergi».

Program:

- **Et felles europeisk reformkart?** (Jørgen Goul Andersen, professor i sosiologi, Aalborg universitet)
- **De politiske utfordringene** (Jonas Gahr Støre, utenriksminister)
- **The political response of organized labor in Europe** (John Monks, generalsekretær, European Trade Union Confederation)
- **Finanskrisen og realøkonomisk krise – nye politiske svar eller mer av det samme?** (Presentasjon av Victor Norman, professor i sosialøkonomi, Norges handelshøyskole)
- **Treffer de politiske tiltakene?** (Kommentarer av Stein Reegård, sjefsøkonom, LO og Tor Steig sjefsøkonom NHO)
- **Debatt** (Norman, Reegård og Steig debatterer over nevnte temaer. Leder: Aslak Bonde, redaktør på politiskanalyse.no). Les mer på side 7.
- **Parallellsesjoner:**
 - Widening gaps: European labour markets in transition
 - From 'Lagos' to the streets of Oslo: crossing borders, adaptive livelihoods
 - Innenfor og utenfor – arbeidslinja under press?
- **«Mortgage Capital and its Particularities: A New Frontier for Global Finance»** (Saskia Sassen, professor i sosiologi, Columbia University)
- **Globalization and the finance crisis – rethinking poverty, distribution and the environment?** (Sony Kapoor, daglig leder Re-Define (Rethinking Development, Finance & Environment))
- **Holdbare strategier for Norden og Europa?** (Joakim Palme, daglig leder, Institutet för Framtidsstudier)
- **Avslutning** (Jon M. Hippe, Fafo)

Bli kjent med instituttet

- Studiekonsulenter

- 1.) Om meg selv i tre setninger
- 2.) Ansatt på ØI siden
- 3.) Dette ser jeg på TV
- 4.) I kjøleskapet har jeg alltid
- 5.) Dette gjør meg irritert
- 6.) Dette gjør meg glad
- 7.) Antall kaffe/tekopper per dag

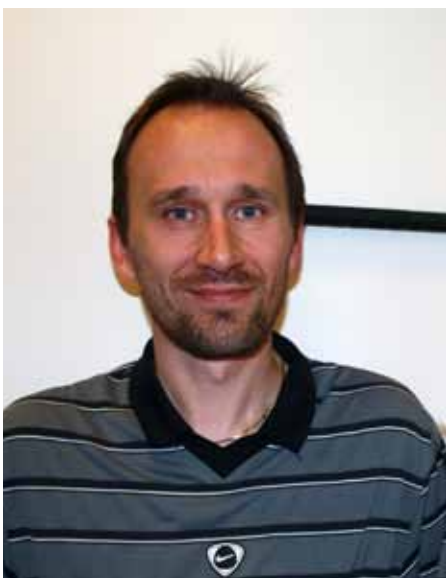
- 8.) Musikk jeg hører på
- 9.) Shoppe VS. sitte på sofaen:
- 10.) Treningsform jeg liker
- 11.) Favorittfilm
- 12.) Favorittbok
- 13.) Favorittsted på Blindern

Kaya Sverre

- 1.) - Jeg blir høyere i høye hæler
- Jeg drømmer om grønnsaker
- La vie est belle
- 2.) August 2004
- 3.) Life on Mars, Med hjertet på rette staden og fotball på NRK1
- 4.) Gulost, grapefruktjuice, champagne
- 5.) Søvnmangel
- 6.) Snille og søte studenter og snille og søte vitenskapelige ansatte
- 7.) Én per måned: Espresso
- 8.) Carla Bruni, Ephemera, Zap Mama
- 9.) Ha-ha-ha: Shoppe!
- 10.) Innebandy, dans, løping, skøyter og ski
- 11.) "The Long Kiss Goodbye" – en ordentlig Modesty Blaise-film
- 12.) "Boktyven" – veldig gripende
- 13.) Jeg elsker kontoret mitt ☺

Lars Mørk

- 1.) - Jeg er gift og har tre barn og stasjonsvogn
- A-menneske, på godt og vondt
- Liker gress bedre enn asfalt
- 2.) Februar 2000
- 3.) Sport, The Wire og barne-TV
- 4.) Cottage cheese, melk og egg
- 5.) Bilkjøring i kø
- 6.) Liverpool-seier og glade barn
- 7.) 4-5 kopper kaffe
- 8.) Lenny Kravitz og Håkan Hellström
- 9.) Sitte i sofaen (sportsbutikk går an...)
- 10.) Fotball og sykling (+langrenn)
- 11.) Den norske versjonen av Haisommer og oppfølgeren, der jeg spiller henholdsvis Leif og Johnny Aas.
- 12.) "En bønn for Owen Meany" av John Irving
- 13.) Treningsbyggene

Det internasjonale pengefondet i en ny evolusjonsfase

Av: Korneliya Kyoseva

Det internasjonale pengefondet er en verdensomspennende institusjon for monetært samarbeid. Rammene rundt organisasjonen ble bestemt rundt midten av forrige århundre. Ved starten i 1944 hadde Pengefondet 29 medlemsland, i dag har antall medlemmer økt til 185. Bakgrunnen for opprettelsen av IMF var erfaringene preget av Den store depresjonen, proteksjonisme, den såkalte "beggar-thy-neighbor"¹ politikken og den andre verdenskrig. Formålet med organisasjonen var den gang som nå å legge et grunnlag for monetær og finansiell stabilitet internasjonalt, som en forutsetning for vekst og velstand.

Fram til begynnelsen av 1970-tallet var IMF's hovedoppgave å opprettholde

Bretton-Woods-systemet med faste valutakurser. Etter at dette systemet kollapset har organisasjonens profil endret seg. IMF gjorde en innsats for å løse av gjeldskrisen i Latin-Amerika på 1980-tallet, støttet den økonomiske overgangen i Øst-Europa og Sovjetunionen i 1990-årene og responderte på den asiatiske og de fremvoksende markedenes finansielle krise sent på 1990-tallet og tidligere i dette tiåret.

IMF i dag

Økt omfang av kapitalbevegelser og sterkere integrasjon av finansmarkedene har ført til at oppmerksomheten i økende grad er blitt rettet mot å forebygge finansielle kriser og hindre deres

smittende effekter. I den forbindelse har Pengefondet vært utsatt for sterk kritikk. Kritikken går ut på at støtten til kriserammede land ofte ikke fungerer etter hensikten, at vilkårene for tilbakebetaling er urimelige², og at fordelingen mellom ulike land er skjev og politisk styrt. IMF's virksomhet består i dag av tre nøkkelområder: kriselångivning, overvåkning og teknisk assistanse. IMF's rolle i den nåværende globale krisen kan betraktes i lys av to av disse sfærene.

Kriselån livgivende

Hovedformålet med kriselån er å gjenopprette tillit på de internasjonale finansmarkedene slik at långivning, utenlandske investeringer og

¹ Den gikk ut på at land forsøkte å skyve egne problemer over på andre land ved handels- og valutarestriksjoner og konkurrerende devalueringer. Dette bidro til produksjonsfall og masseledighet.

² IMF har krevd for mange reformer i bytte mot finansiell støtte. I en studie om IMF's långivning http://www.ieo-imf.org/eval/complete/eval_01032008.html gjennomført av the Independent Evaluation Office (IEO) i 2007 påstås det at en betydelig andel av de strukturelle kravene er veldig detaljerte og ofte oppfattet som påtrengende og undergravende for det innenlandske eierskapet av programmene.

betalingsformidling kan foregå i normalt omfang. Stabilisering av situasjonen er også viktig for å hindre at problemene blir overført til andre land. Kriselån fra IMF brukes til å forsterke valutaeservene, noe som kan frigjøre ressurser til intervensjon på valutamarkedene. De finansielle ressursene fra Pengefondet kan også brukes til betjening av myndighetenes gjeldsforpliktelser, til rekapitalisering av banksektoren eller til sikkerhetsstillelse ved rullering av gjeld.

Ungarn, Ukraina, Island og Pakistan har vært utsatt for akutte betalingsproblemer under finanskrisen. IMF har reagert med utlån gjennom såkalte "standby arrangements". Dette er fondets finansielle redskap som raskt kan bli implementert gjennom nødprosedyrer og ekspandert i visse omstendigheter gjennom fondets unntaksvis adgangregler. Ungarn, Ukraina, Island og Pakistan har fått henholdsvis 15,7, 16,4, 2,1 og 7,6 milliarder dollar gjennom denne kanalen. Standby-ordningene medfører forpliktelse fra hvert land til å foreta tiltak som tar sikte på å rette opp økonomiske ubalanser og sette landet i stand til å tilbakebetale lånet.

I løpet av de siste seks månedene har kretsen av land som har fått krisehjelp blitt utvidet med Latvia (10,4 milliarder dollar), Hviterussland (2,5 milliarder dollar) og Serbia (516 millioner dollar). Dette gir en samlet gjeld for de åtte landene på 55 milliarder dollar. Romania og Tyrkia er i gang med forhandlinger med IMF om framtidige lån. Og flere andre land kan eventuelt være nødt til å ty til Pengefondet. IMF planlegger også å trappe opp sin støtte til lavinntektsland, hvor nedgangen truer med å undergrave den oppnådde økonomiske utviklingen og å skape en humanitær krise.

Långivningen en utfordring

Pengefondets tilbakekomst som hovedaktør på verdens scene i kraft av å være en finansiell feltlege etter et par års fravær, har brakt på bane spørsmålet om IMF har behov for en massiv kapitalinnsprøytning. IMF's ressurser består

Demonstrasjon under toppmøtet i London tidligere i år.

av midler innbetalt av medlemslandene i forbindelse med tildeling av kvoter. Medlemslandenes innskutte kapital – eller kvoter – er beregnet ut ifra deres økonomiske størrelse. Hvert femte år vurderes det om det er behov for økning i kvotene.

De økningene som har funnet sted siden 1944 står imidlertid ikke i forhold til veksten i verdensøkonomien, noe som har vekket oppsikt og blitt pekt på som et område for reform. Norges kvote er på 0,77 prosent og korresponderer til en stemmeandel på 0,77 prosent. Til sammenlikning er de tilsvarende prosentene for USA og Kina henholdsvis 17,9 (stemmeandel 16,77) og 3,72 (stemmeandel 3,66).

IMF's statutter utelukker ikke at fondet kan oppta lån i de internasjonale markedene. IMF kan også øke sine ressurser ved å utstede såkalte spesielle trekkrettigheter (SDR)³ til medlemslandene, en prosedyre som likner trykking av penger og som er reservert for unntakstilfeller. Japan tilbød seg for ikke lenge siden å midlertidig stille til rådighet \$100 milliarder i tråd med Pengefondets mulighet til å låne fra sine medlemmer.⁴

Reserverike land som Kina kunne også bidra, men det fryktes at prisen for slike tilskudd kan bli mindre kritikk av Kinas valutakurspolitikk.

På G20-møtet den 14. mars ble det annonsert at fondets bailout-pott⁵ kan bli mer enn doblet, noe som vil sikre midler til eventuelle "standbys" eller "the Flexible Credit Line". Sistnevnte er en ordning som gir støtte til framvoksende økonomier med sunn profil, men som har likviditetsproblemer.⁶ Denne ordningen tilhører et sett av nylig introduserte tiltak som representerer en evolusjon i IMF's utlånsrammeverk ifølge John Lipsky, IMF's første varastyremedlem. Blant dem er også modernisert kondisjonalitet, dobling av tilgjengelige lånegrenser, forenkling av kostnadsstrukturer og av eksisterende instrumenter, omforming av ordninger for lavinntektsland for å åpne for mer kortsiktig nødfinansiering. Endringene skal muliggjøre en mer effektiv respons på den globale krisen.

Snikende tradeoff bak finansieringen

Det er mistanke om at det bak kulissene foregår en hestehandel: USA går inn for en ekspansjon av Pengefondet, de framvoksende økonomiene får mer

³ I 1970 innførte IMF SDR Special Drawing Rights, kreditter som landene kan trekke på uten å ha foretatt innbetaling på forhånd.

⁴ Det refereres til en bilateral avtale mellom IMF og Japan fra 13. februar i tillegg til de eksisterende NAB («New Arrangements to Borrow») som er en ordning der enkelte medlemsland og institusjoner gir IMF kortsiktige lån for å styrke fondets likviditet i krisesituasjoner.

⁵ For et halvt år siden hadde IMF cirka \$200 milliarder i form av tilgjengelige til utlån ressurser fra sine kvotebaserte midler, pluss ekstraordinære 50 milliarder dollar sikret ved NAB, sammenlagt 250 milliarder dollar. 55 milliarder har allerede blitt brukt.

⁶ Mexico har allerede søkt om 47 milliarder dollar under FCL. Denne opplysningen og alle tall og fakta om IMF er hentet fra <http://www.imf.org>.

Den amerikanske presidenten Barack Obama talte til verdens mektigste under G20-møtet i London i april i år.

medbestemmelsesrett i verdens økonomi og Europa får kontanter av IMF til å redde kriserammede land i sin østlige periferi. Til gjengjeld prøver USA, misfornøyd med sitt lodd som "demander of last resort", å verve IMF til sin kampanje for å presse resten av verden og spesielt motvillige europeiske finansministre til å gjennomføre finanspolitisk stimulanse tilsvarende to prosent av BNP i år og neste år.⁶

Overdimensjonering av IMF farlig
Ifølge Ken Rogoff, økonomiprofessor ved Harvard-universitetet, ville det være en stor tabbe å superdimensjonere fondet i sin nåværende utgave.⁷ Et av argumentene er at IMF ikke har det nødvendige rammeverket for håndtering av omfattende "defaults" i kjølvannet av en stor økning i utlånskapasiteten. Desto mindre er den politiske viljen til å skille mellom land som opplever kortsiktige likviditetsproblemer og land som egentlig lider av insolvens. Spesielt farlig kan det være å bruke SDR, tatt i betraktning det mangelfulle systemet for global styring.

Rike land bør heller foreta krisefinansiering utenom fondet. IMF bør etter Rogoffs anbefaling opptre som en finansiell Argus og skifte fokus fra kriselångivning til overvåking,

som tradisjonelt har tilhørt fondets fokusområder.

IMFs overvåkingsfunksjon

IMF foretar regelmessig en gjennomgang av økonomien, en såkalt artikkel IV-konsultasjon, og utgir en rapport med vurderinger av utviklingen og anbefalinger om den økonomiske politikken. Rapporten diskuteres i IMF's styre.

Knyttet til overvåkingsfunksjonen er IMF's bidrag i form av prognoser og politikkanbefalinger. Globale økonomiske utviklingstrekk analyseres i publikasjoner som *World Economic Outlook* og *Global Financial Stability Report*. Et nærliggende eksempel er også IMF's vurderinger av de pågående fiskale implikasjoner av krisen og utsiktene for de offentlige finansene som kan leses i en fersk rapport⁸ fra 6. mars i år. Blant resultatene der er en prognose som sier at offentlig gjeld i de avanserte G20-landene vil stige med nesten 25 prosent fram til 2014 sammenliknet med nivåene før krisen.

Overvåkingen suppleres med såkalte "Financial Sector Assessment Programs" der finanssektoren i et land granskes. Denne overvåkingen konsentreres om land med problemer i finanssektoren eller land som er viktige for det globale

finansielle systemet. Formålet er å bidra til å forebygge at alvorlige kriser oppstår og sprer seg.

Et sentralt aspekt ved IMF's rolle som overvåker er knyttet til den globale innsatsen for å reparere det finansielle systemet og forbedre reguleringen av dens mekanismer.

IMF's unike innsikt i forbindelsen mellom finanssektoren og realøkonomien er en viktig forutsetning for utarbeidelsen av effektive rammeverk for regulering.

Et nytt historisk øyeblikk

Pengefondets rolle er et gjennomgående tema i debatten om den globale finansielle arkitekturen som har blitt gjenopptatt ti år etter Asias finansielle krise. Internasjonale institusjoners, spesielt IMF's oppdatering i en endret verden (særlig med tanke på representativitet, kapasitet og utlånspolitikk) ble et av punktene som ble diskutert på G20-toppmøtet i London 3. april. På møtet forventet man at det skulle råde en "Bretton Woods"-ånd, preget av en innsikt om at betydelige reformer er nødvendig for å håndtere de globale økonomiske utfordringene nå og i fremtiden.⁹

En økt bemidling av IMF var blant de få tiltakene partene ble enige om. Pengefondet får sine ressurser økt med 250 milliarder dollar ved hjelp av bidrag fra medlemslandene, deriblant Norge som har lovet 4,5 milliarder dollar. Det norske bidraget har blitt oppfattet som kontroversielt, spesielt sett i lys av fondets dårlige håndtering av Asiakrisen og dets mislykkede fattigdomsbekjempelse i utviklingsland. For å gi mer til det siste formålet har Pengefondet bestemt seg for å sette av 6 milliarder dollar av tidligere avtalt salg av gull fra sine reserver. I tillegg har G20-landene støttet en allokering av spesielle trekkrettigheter, ekvivalente til 250 milliarder dollar, for å tilføre mer likviditet på verdensbasis. G20 har også oppmuntret til en ratifisering av en endring i IMF's statutter som sikter til en mer rettferdig fordeling av SDR. Disse beslutningene, som ikke helt avspeilet de skyhøye forventningene til G20-toppmøtet, vil ha gjennomgripende konsekvenser for den globale økonomiske utviklingen og vil sikkert få plass i historiebøkene, der de skal leses og analyseres av framtidige observatører.

⁶ En mer utfyllende politisk kommentar kan man finne her: Beattie, Alan "Geithner looks for a trade-off over IMF", FT, 13. March 2009, http://www.ft.com/cms/s/0/6328efd0-0f6f-11de-ba10-0000779fd2ac.html?nclink_check=1

⁷ Rogoff, Ken Super-Sizing the IMF is Wrong, Project Syndicate, november 2008.

⁸ IMF paper, The State of Public Finances : Outlook and Medium-Term Policies After the 2008 Crisis, URL: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/030609.pdf>

⁹ Mer om forventningene til møtet kan man lese bl.a. her: The G20. Talking-Shop-on-Thames, The Economist, 12. March 2009, URL: http://www4.economist.com/displaystory.cfm?story_id=13278766

Pengepolitikkenes midtbanespiller

Det er lenge siden sentralbanksjefen spilte fotball på toppnivå, men en midtbanestrateg er han fortsatt.

Tekst¹: Peter Grutle Foto: Guri Lise Pettersen

I 1964, fjorten år gammel, tok Svein Gjedrem en viktig beslutning. Fra sitt trygge hjem på Finnøy, en liten øy i Ryfylke, dro han til Stavanger. For å spille fotball.

- Den gang hadde vi syvårig skole. De fleste gikk videre på noe som ble kalt framhaldsskolen etterpå. Men det gjorde ikke jeg. Jeg sluttet etter disse syv årene og begynte istedenfor på realskole på katedralskolen i Stavanger og bodde på hybel. Grunnen var at jeg ville spille fotball i Viking, forteller sentralbanksjefen. Når han sitter foran oss i kjent stil, med skjorte og slips, er det vanskelig å forestille seg at det lenge var fotballdrakten som dominerte. Året etter at han flyttet til Stavanger som fjortenåring, ble han norgesmester med Vikings juniorlag. Midtbanespilleren debuterte for A-laget da han var 17 år. Militæret og sosialøkonomistudier i Oslo fra høsten 1970 var heller ingen hindre for fotballkarrieren. I Oslo spilte han for Lyn i hele syv sesonger - lenger enn hele

studieperioden. Mye fotball til tross, han nedprioriterte aldri studiene.

- Jeg var som alle andre studenter, jobbet og leste. Det var den gangen studentene leste ganske hardt.

Det blir stille i noen sekunder før Svein Gjedrem smiler lurt og ler.

- Neida, jeg bare tuller.

- Men jeg husker at vi hadde et godt forhold til lærerne og vi hadde en kollokviegruppe som jobbet sammen i mange år. Jeg var blant annet på gruppe med Asbjørn Rødseth, som i dag er professor ved Økonomisk institutt.

Press knyttet til usikkerhet

Førti år etter studiestart jobber Gjedrem og Rødseth fortsatt sammen, nå i hovedstyret i Norges Bank, som sentralbanksjefen er leder for og professoren medlem av. Det er som kjent i hovedstyrets rentemøter hver sjette uke at vedtak om renteendringer og andre viktige omlegginger blir truffet. Renten og pengepolitikken er det mange som har

formeninger om. Til tider virker presset på sentralbanksjefen stort, som i fjor høst. Hvordan takler man slikt press?

- Vi har jo en stor stab som jobber i forkant av våre rentebeslutninger og med pengepolitikken generelt. Det legges så frem tilrådninger til vårt hovedstyre som tar de beslutningene som skal til. Det er en disiplinert beslutningsprosess som bygger på stor informasjonstilgang. Vi innhenter og får inn informasjon fra usedvanlig mange kilder som nasjonal- og internasjonal statistikk og fra kontakter innenfor næringslivet og øvrige offentlige virksomheter. Et sett av økonomiske modeller og beregninger ligger til grunn for beslutningene.

Sentralbanksjefen tar en kort pause før han fortsetter:

- Det som er krevende, er at det tidvis er stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen. Det er usikkerhet om hva som er situasjonen i økonomien på det tidspunkt man tar en beslutning. For all statistikk og kunnskap er etterslepene.

¹ Intervjuet med Svein Gjedrem fant sted 6. mars.

Det er usikkerhet om hvordan utviklingen vil være fremover, og det er usikkerhet rundt hvordan renteendringen vil virke. Så det er beslutninger som fattes under usikkerhet. Tidvis som nå, er det usedvanlig stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen. Hvis press er ordet, så er det mer knyttet til denne usikkerheten. Det at det er en offentlig debatt og diskurs om pengepolitikken er bare inspirerende. Jeg har aldri oppfattet det som noe press i den forstand.

Inspirert av Bernanke

Sentralbanksjefen ser tenkende ut av vinduet på kontoret sitt. Det er neppe utsikten han finner tankevekkende, for

den kan han nok utenat etter snart ti år i sjefsstolen i Norges Bank.

- Det er en usikkerhet om den økonomiske utviklingen, som er større nå enn jeg har opplevd i min yrkeskarriere. Det er stor usikkerhet i den internasjonale økonomien, om effektiviteten av alle de virkemidlene som brukes for å stabilisere situasjonen. Akkurat nå er det helt spesielt. Det påvirker alle våre ansvarsområder hvor det er grunnlag for beslutninger om pengepolitikk. All uroen i finansmarkedene påvirker også stabiliteten i de finansielle markedene, grunnlaget for oljefondet, og vår kapitalforvaltning.

- Hvilke historiske erfaringer er nyttige når en skal løse dagens finanskriser?

- Vi har trukket paralleller til 30-tallet når det gjelder bankkrise og kredittørke; en kreditt-deflasjonstendens hvor formuesprisene faller og kredittilgangen strupes. Den amerikanske sentralbanksjefen Bernanke har jo studert 30-årene nøye og skrevet mye om disse årene og de mekanismene som gjorde at det gikk så ille. Så han har jo en ballast i studiet av den depresjonen som han sikkert har glede av når Federal Reserve nå formulerer en ukonvensjonell politikk for å stabilisere situasjonen. Dette er en pengepolitikk som de må føre når renten er kommet i null og ikke kan reduseres mer.

Tror inflasjonsmålet består

Gjedrem trekker også frem vår krise på slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet.

- Det var jo en bankkrise som skyldtes norske forhold, hvor det var en veldig sterk kreditt ekspansjon på 1980-tallet og boligbobler i eiendomsmarkedet. Nå er det litt annerledes, for nå kommer krisen utenfra. Problemet i de norske finansmarkedene skyldes at de er integrert i det internasjonale kapitalmarkedet. Så det er litt annerledes, men det er lærdommer fra den perioden som er greit å ha med seg når vi nå forsøker å stabilisere utviklingen her hjemme, forklarer Gjedrem.

Finanskrisen har ikke bare satt søkelyset på historiske erfaringer, men også på arbeidet med finansiell stabilitet i Norges Bank. Dette virksomhetsområdet har fått økt betydning de siste par årene. Gjedrem tror at det vil bli jobbet systematisk med finansiell stabilitet fremover. Han tror også at det vil bli brukt mye tid og tankekraft på å etablere virkemidler som kan motvirke den type utfordringer verden opplever i dag.

- Når det gjelder pengepolitikken hadde vi jo lenge et valutakursmål, altså en fast eller stabil valutakurs. De siste 10-12 årene har vi hatt et inflasjonsmål for pengepolitikken. Det er på linje med alle andre land vi kan sammenligne oss med, og det er ingenting som tyder på at det blir endringer i de styringssystemene. Det som har vært tale om, men som en vel hører litt mindre om nå, er at man istedenfor et inflasjonsmål skal ha et prisnivåmål for pengepolitikken. Dette har blitt diskutert en del, også i faglitteraturen. Men nå er alle opptatt av de finansielle stabilitetsutfordringene.

Samspeillet med Finansdepartementet

Norges Bank har sammen med Finansdepartementet en sentral rolle i styringen av norsk økonomi. Finansdepartementets øverste embetsmann, finansråd Tore Eriksen, ble som Gjedrem ferdigutdannet sosialøkonom i 1975. Det er altså to 75-ere som leder to av de viktigste finansinstitusjonene. Hvordan opplever sentralbanksjefen samspeillet mellom Norges Bank og Finansdepartementet?

- Det er regjeringen og Stortinget som setter målene for pengepolitikken. Det er de som har definert et inflasjonsmål. Det betyr at målet for pengepolitikken har politisk forankring i regjering og Storting. Så er det hovedstyret i Norges Bank som setter renten med sikte på å nå dette målet. Vi har altså en instrumentuavhengig, men ikke en måluavhengig sentralbank. Så det er en grei deling av myndighet og pengepolitikk.

Sentralbanksjefen forklarer at Norges Bank etter loven har plikt til å fremme forslag for Finansdepartementet, hvis de mener det er riktig at departementet iverksetter tiltak for å påvirke den økonomiske politikken, eller penge- og kredittforholdene. Det har Norges Bank gjort to ganger under den nåværende ekstraordinære perioden.

- I fjor høst foreslo vi en byttelånsordning som skulle styrke tilgangen på mellomlangsigte kreditt til norske

banker, etter at tilgangen på kreditt til de internasjonale bankene stoppet opp på grunn av finanskrisen. Den andre gangen var i desember i fjor, hvor vi også foreslo tiltak for å styrke egenkapitalen i det norske banksystemet. Så da er vår rolle å gi råd til Finansdepartementet hvor departementet og regjeringen har beslutningsmyndighet. Disse rådene var innenfor det politikkområdet vi kan kalle ”finanssiell stabilitet”. Rådene kommer som et resultat av vårt arbeid på det området. Så våre relasjoner til regjeringen og til Finansdepartementet er litt ulike på de ulike områdene.

Gjedrem kjenner samspeillet og relasjonene fra begge sider av bordet. Han har nemlig jobbet i Finansdepartementet i til sammen 20 år, og var finansråd i perioden 1996-1998, før Tore Eriksen tok over.

- Jeg visste om Tore fra studietiden. Han jobbet som vitenskapelig assistent, og begynte i Finansdepartementet før jeg begynte der. Vi var kolleger i Finansdepartementet, så jeg kjenner han fra da.

Gjedrem lener seg tilbake i stolen.

- Alle disse årene, ler han litt nostalgisk.

Fritid, sa du?

I sine yngre dager var Gjedrem interessert i matematikk. Han søkte derfor et studium hvor han visste han kunne jobbe med sin interesse. Og han understreker matematikkens betydning i økonomifaget.

Et tilstrekkelig matematikknivå til å kunne fordype seg i økonomisk teori er det viktigste en student på samfunnsøkonomistudiet bør tilegne seg, mener Gjedrem.

- Så når man starter må man passe på å få det løftet i matematikk-kunnskaper som gjør at en kan lese lærebøker, og lese artikler slik at en kan bruke det instrumentet som matematikken er. Hvis ikke vil jeg tro at det kan bli veldig mye oppoverbakke. Så er det viktig å jobbe hardt med å lære seg teorien, og det man lærer på et universitet: Å bli en spørrende og tvilende student. Ikke godta alt en lærer sier, men stille spørsmål. For å lykkes både i studiet og i arbeidslivet, er det også viktig å lære seg nødvendig arbeidsdisiplin.

Akkurat som mange av dagens studenter, hadde også sentralbanksjefen Knut Sydsæter som matematikkforeleser.

- Han var en usedvanlig inspirerende lærer, så det var en glede å følge hans undervisning og bruke bøkene hans.

- Helt til slutt, hva gjør du på fritiden?

- Hva kalte du det?

Slik avslutter Gjedrem før han bryter ut i latter.

Kampen mot finanskrisen har nettopp begynt. Det er en tøff kamp for midtbanestrategen Gjedrem. Resultatet blir viktig for oss alle.

Løser krisa i søvne

Når dagene ikke strekker til, tar en av Norges mest sentrale byråkrater med seg finanskrisen inn i nattesøvnen.

Tekst¹ og foto: Morten Grindaker og Peter Grutle

- Det siste halve året har vært uvanlig hektisk. Ting foregår i høyt tempo. Så det hender at man våkner om morgenen og tror enten at man har fått noen gode ideer, eller forstår at de ideene man hadde ikke var så gode likevel, sier finansråd Tore Eriksen og smiler.

Det er liten tvil om at Finansdepartementet har vært et travelt sted å være den siste tiden. Helt siden varselklokkene begynte å ringe i august, har departementet jobbet på spreng med å begrense konsekvensene av finanskrisen for norsk økonomi. Som øverste embetsmann i Finansdepartementet er presset på Eriksen stort.

- Vi må forsøke å hjelpe til for at norsk økonomi kommer minst mulig skadeskutt gjennom denne økonomiske krisen som er global, og som er voldsom. Jeg har ikke sett noe sånt i min levetid og dette ligner ikke på noe jeg har vært gjennom tidligere. Det er dramatisk ute i verden,

sier han alvorlig.

Desto mer finansråden forteller om krisen, desto mer synlig blir hans engasjement. For samtidig som krisen er alvorstung, er den også en stor faglig utfordring.

- Det mest spennende jeg har vært med på, er det vi driver med nå. Og vi har ikke sett slutten ennå, sier han ivrig.

- Styrken er jo så enorm, og den har kommet så fort. Gjennom det siste året tror jeg det bare var tre land i Europa som hadde positiv økonomisk vekst, og Norge var blant de tre. Andre land hadde negativ vekst gjennom fjoråret, til dels veldig kraftig negativ vekst. Mange av landene i Øst-Europa er jo i en dyp økonomisk krise, påpeker Eriksen.

De økonomiske utsiktene ser dystre ut for mange land. Men finansråden ser lysere på hvordan Norge vil komme ut av finanskrisen:

- Vi er ikke upåvirket, og det vil vi ikke

være. Men så langt så har vi vel sluppet relativt greiere fra det enn de fleste andre land. Det er flere forklaringer på det. Én forklaring er at vi har en relativt stor offentlig sektor som ligger som en stabilisator.

Eriksen forteller at så langt tilbake som det er sammenlignbare tall, har det aldri blitt gitt så sterk stimulans gjennom finanspolitikken som nå.

- Det er mulig at årene fra 1974 til 1976 kan sammenlignes, men vi har ikke tall som gjør det enkelt å stille dem opp mot hverandre. Jeg tror likevel at vi må omtrent tilbake til da for å se noe lignende.

Ministre går, finansråden består

Finansråden vet hva han snakker om. Med en fartstid i Finansdepartementet på nærmere tretti år, de siste ti som øverste embetsmann, er det ikke mange i nyere tid som har vært mer sentrale

¹ Intervjuet med Tore Eriksen fant sted 13. mars.

i utformingen av den økonomiske politikken. Eriksen var for eksempel sterkt involvert i arbeidet med handlingsregelen i 2001. Dette var utvilsomt noe av bakgrunnen for at han i 2006 ble kåret til Norges fjerde mektigste person av VG.

- Min innflytelse ligger vel i at jeg er en nær rådgiver for finansministeren, som alltid er en av de aller viktigste i en regjering. Men først og fremst vil nok innflytelsen ligge i at jeg er rådgiver over lang tid for flere finansministre. Jeg vil likevel si at om man tar et øyeblikksbilde, slik VG gjør, og plasserer noen av oss byråkrater høyt oppe på lista, blir det feil både ut i fra formelle og reelle betraktninger.

Eriksen er krystallklar på hvem som faktisk tar beslutningene om den økonomiske politikken.

- Det er finansministeren som tar beslutningene, det er det ingen tvil om. Byråkratiet innflytelse ligger altså i den kontinuiteten vi representerer, at vi får anledning til å gi råd til mange finansministre over lang tid.

De ti siste årene har Eriksen gitt råd til fire forskjellige finansministre fra fire forskjellige partier. Men selv om statsrådene har hatt svært ulike syn på den økonomiske politikken, forteller Eriksen at man blir profesjonell og evner å opptre partipolitisk nøytralt.

- Hvis vi går tilbake til høsten 2005, er jeg med på å takke av en finansminister fra Høyre det ene øyeblikket, og fem minutter etterpå så skal jeg sette meg ned i det første møtet med en finansminister fra SV. Hvis jeg oppfattes å ha en partipolitisk agenda, så tror jeg ikke tilliten til meg vil være den beste.

- Når det er sagt, så er de skjematisk skillene mellom fag og politikk ikke alltid så klare. Det vil alltid være en svær gråson. Når jeg gir råd, så gir det ikke mening hele tiden å si til statsråden at dette rådet gir jeg deg på rent faglig grunnlag. Jeg må, og vi i Finansdepartementet må også sørge for at de rådene vi gir oppleves som relevante. Vi følger godt med på partiprogrammer. Vi må forstå hva en finansministers viktigste politiske saker er. Så en del sånne rammebetingelser må vi selvfølgelig forholde oss til, forklarer han.

Embetet som livskall

Før Eriksen begynte sin karriere i Finansdepartementet, jobbet han som vitenskapelig assistent i tre år ved

Økonomisk institutt. Han vurderte en liten stund om han skulle satse på en akademisk karriere, men valgte å droppe det. Det angrer han ikke på i dag.

- For det første vet jeg ikke om jeg hadde det store forskertalentet. Dessuten er jeg ikke så tålmodig av natur at jeg greier å sitte og jobbe veldig lenge med ett litt smalt tema. Eriksen smiler og fortsetter. - Jeg fikk lyst til å drive med økonomisk politikk. Så da jeg søkte jobber, var det nokså nærliggende for meg å lete i Finansdepartementet.

I dette departementet har Eriksen vært siden, med unntak av tre år på statsministerens kontor og et halvt års studiepersmisjon.

- Jeg kom inn i byråkratiet og har vært med på så mye spennende at det aldri har vært aktuelt å søke seg tilbake til Blindern, ler han.

Hva som gjør jobben så interessant, har Eriksen ingen problemer med å forklare.

- Det aller mest spennende er å ha 300 dedikerte medarbeidere rundt seg. Det er jo et fantastisk fagmiljø her med veldig mange flinke folk. Finansdepartementets bygning, spesielt sett utenfra, ser kanskje litt utilgjengelig ut. Man tror vel at dette er et nokså kjedelig sted hvor folk sitter som byråkrater på hver sine kontorer. Men det er et pulserende faglig liv her, og det er et spennende sted å være.

Han trekker særlig frem spenningsfeltet mellom fag og politikk som noe helt unikt.

- En får hele tiden bekreftet at det en arbeider med er viktig. Det angår alle og jeg tror ikke det er noe departement som får sine saker beskrevet med så mange spaltetre eller så mange etermediesider hver dag som Finansdepartementet.

Jøss, er dette samfunnsøkonomi?

At han skulle drive med økonomisk politikk i nesten hele sitt yrkesliv, var noe Eriksen langt ifra planla. Egentlig var det nokså tilfeldig at han i det hele tatt begynte å studere økonomi. Eriksen hadde et bredt interessefelt, og gikk først løs på realfag på Blindern.

- Men jeg fant ut i løpet av et års tid at det ikke var dette jeg ville bruke livet mitt på. Det måtte være noe samfunnsfaglig, så gikk jeg over på sosialøkonomi. Så det var ikke sånn at jeg tidlig i ungdommen tenkte at "ja, sosialøkonom, det skal jeg bli". Tvert i mot, vil jeg si.

Selv beskriver finansråden seg som en ganske ordinær student. Relativt flittig, men ikke blant de flittigste.

- Det jeg husker best fra studenttida er det intense livet på Blindern. Den gangen var vi på Blindern hele tiden. Det var et sted vi studerte, drev idrett, og hadde mye av vårt sosiale liv. Det var et oppholdssted for oss studenter hvor vi var mye sammen. Det tror jeg er en stor forskjell fra i dag, sier Eriksen nostalgisk.

Selv om han ble engasjert i samfunnsøkonomi utover studieperioden, tok det litt tid før interessen ble vekket.

- Jeg husker det første jeg møtte da jeg begynte på sosialøkonomi, var den veldig tekniske produksjonsteorien. Så jeg tenkte "jøss, er det dette som er livet til en sosialøkonomistudent". Det var et lite sjokk. Vi brukte veldig mye tid på teknisk-analytiske bøker med relativt krevende matematikk, så det tok litt tid før vi skjønnte at vi drev med samfunnsfag. Men en del av disse analytiske ferdighetene som man fikk gjennom både produksjonsteori og makrofag og ikke minst statistikk, tror jeg var veldig viktige. Det kreves tålmodighet for å skjønne at man vil få stor nytte av dette senere. Jeg så lyset etter et par år, men jeg så det ikke med en gang.

Mozart-effekt?

At Eriksen etter hvert så lyset i studieårene, er åpenbart. Sammen med sentralbanksjef Svein Gjedrem, er Eriksen en av de viktigste aktørene i utformingen av norsk økonomisk politikk.

Selv om de kjenner hverandre godt, er det ikke slik at de to setter seg ned og forsøker å løse store spørsmål uformelt over et kaffebord, forteller Eriksen.

- Det er viktig at relasjonene mellom Norges Bank og Finansdepartementet er korrekte, så de diskusjonene vi har foregår i de fora der de skal.

Begge tok embetseksamen i sosialøkonomi i 1975, men det var først i Finansdepartementet at de ble godt kjent med hverandre.

- Vi studerte samtidig, men jeg tror Svein var mindre på Blindern siden han spilte fotball på høyt nivå. Han hadde nok derfor en mye mer programmert hverdag enn det jeg hadde, forklarer Eriksen.

I fritiden spilte Eriksen også mye fotball, men for snart ti år siden ødela han akillesenen. Nå hører han mest på klassisk musikk når han skal slappe av. Om hans favorittkomponist, Mozart, ikke bare bidrar til nattesøvnen, men også gir faglig inspirasjon, får bli emne for et oppfølgende intervju.

The Emerald City

Presidentvalget, spennende fagtilbud og musikkbyen Seattle er noe av det jeg har fått oppleve som utvekslingsstudent ved University of Washington.

Av: André Anundsen

Da jeg først ble spurt om å skrive denne artikkelen om hvordan det er å studere i USA, tenkte jeg: ”Hm, hvem i all verden bryr seg egentlig om hva jeg gjør her borte?”

Etter å ha tenkt litt mer over det hele, bestemte jeg meg allikevel for å skrive en kort artikkel om mitt utvekslingsopphold ved University of Washington i Seattle. En kort artikkel om faglige og sosiale opplevelser kan forhåpentligvis besvare en del spørsmål for andre studenter som vurderer et utvekslingsår i USA. Sju måneder har gått siden jeg flyttet til ”the Pacific West”, og jeg skal snart flytte hjem til Norge. Mange opplevelser og inntrykk har satt seg etter å ha bodd i et annet land så lenge.¹

Mottakelsen

Etter en 12 timers flyreise, fem gin & tonic og null timer søvn de siste 30 timene ankom jeg endelig flyplassen i Seattle: SeaTac. Jeg ante ikke hvor jeg skulle bo

eller hvilke fag jeg skulle melde meg opp i. Jeg var så heldig at jeg hadde noen bekjente i Seattle, som kom og hentet meg på flyplassen. De første to ukene tilbrakte jeg hos dem, frem til jeg fant meg min egen leilighet rett ved universitetet. Om man ikke kjenner noen i byen fra før, så er University of Washington utrolig behjelpelig med å finne leiligheter. Det er også mulig å delta i et såkalt ”home stay” program, hvor man bor hos noe som tilnærmet kan kalles en vertsfamilie de første to-tre ukene. Mange av mine gode venner deltok i dette programmet, og det er et flott tilbud for internasjonale studenter som kommer til en ny by uten å helt vite hvordan alt fungerer. Det er også lettere å finne et billigere og bedre sted å bo dersom man begynner å lete etter å ha ankommet byen. Det finnes mang en skrekkehistorie om utvekslingsstudenter som valgte å finne seg et sted å bo over internett før de reiste.

De første to ukene var proppa med spennende aktiviteter og ”events”. Det var virkelig stelt i stand en stor mottakelse for alle de nye internasjonale studentene. Med en gjennomsnittstemperatur på 23 grader celsius i hele september manglet det ikke på aktiviteter å ta seg til: Fotballturneringer (Ja, ekte fotball!), camping i fjellet, ferjeturer i fjordene som omkranser Seattle og mye mer.

Undervisningen

Etter å ha funnet en leilighet, blitt litt kjent med byen og truffet mange nye venner var det tid for første forelesning. Før denne var jeg fylt med spenning og litt nervøsitet. Hvordan fungerer dette her? Har UiO gitt meg nok forkunnskaper? Vil jeg klare å henge med? Undervisningsmetoden i USA er veldig forskjellig fra hva man er vant med fra Blindern. Man er under konstant evaluering: Hjemmelekser, prøver, presentasjoner, ”papers”, ”mid-terms”

¹ Jeg har valgt å separere avsnittene, slik at man slipper å lese hele artikkelen om man kun bryr seg om det faglige, eller eventuelt bare det sosiale.

og til slutt "finals". I begynnelsen var jeg naturligvis spent på hvordan dette skulle gå, og hvordan i all verden jeg skulle klare å forandre den studieteknikken jeg hadde opparbeidet meg gjennom tre år på Blindern. Det er overraskende hvor fort vi mennesker klarer å omstille oss, og nå synes jeg det er utrolig deilig å spre risikoen litt ut over semesteret. Om du er lei av at hele karakteren din baseres på en eksamen på slutten av semesteret, så er dette definitivt en evalueringsform du kommer til å være tilfreds med.

Fagtilbudet i USA er spennende, bredere og annerledes. Selvfølgelig tilbys alle de vanlige fagene i mikro, makro og økonometri, men det er også muligheter for å studere fag som "Financial Crises" og "Economic Transformation of Russia and Eastern Europe", for å nevne noen av kursene som tilbys. Fagene og undervisningen har vært utrolig spennende, utfordrende og motiverende. Det er veldig moro å bruke økonomiske teorier direkte på relevante spørsmål, og ikke bare sitte å derivere uten å helt vite hva man egentlig vil.

Etter å ha oppvokst med janteloven nærmest som en bibel, tok det en liten stund for meg å venne meg til måten undervisningen legges opp på i USA. Om du gjør det bra på en hjemmelekkse eller skriver en oppgave som foreleseren er fornøyd med, så er det store sjanser for at du blir utfordret til å holde en presentasjon for hele klassen. Dette var også uvant og litt rart i begynnelsen, men jeg er overbevist om at dette har ført til en god akademisk og personlig utvikling for min egen del.

Ikke bare faglig

Som utvekslingsstudent er jo de fleste også ute etter utenomfaglige opplevelser. De fleste av oss reiser jo tross alt på utveksling av flere grunner: Faglige, sosiale og ikke minst i et ønske om å forbedre sine språklige ferdigheter.

I en by som Seattle mangler det ikke på ting å ta seg til. Byen er utrolig pulserende og det finnes aktiviteter for alle og enhver. For kaffeelskere, hva er vel bedre enn en kaffe på den første Starbucks-kaféen i verden? Digga du Bruce Lee, gå å besøk

Campus på University of Washington.

hans grav! Seattle er også en av verdens største musikkbyer, og er hjembyen til både Jimmi Hendrix og grungekulturen, sistnevnte særlig representert ved Nirvana.

Om man får spart opp litt penger, så er det gode muligheter for litt lengre turer også. Lei en bil og kjør tre timer nordover, og du er i Vancouver, som er en fantastisk by. Kjør tre timer østover og du er midt i ørkenen. Washington har en fantastisk natur og variasjonen i topografien er som forskjellene mellom inflasjon og deflasjon.

Det er heller ikke vanskelig å finne billige innenlandske flybilletter, og man kan og bør jo tross alt få meg seg minst en "road trip" når man er i USA. Selv kjørte jeg sammen med en kompis fra Tucson i Arizona til Las Vegas. Det var en fantastisk opplevelse, og Las Vegas var en like absurd by som jeg på forhånd hadde trodd.

Det historiske valget

Et av de største og mest spennende øyeblikkene jeg har opplevd under mitt opphold i USA, var presidentvalget; ville det bli en gammel og gråhåret mann fra Arizona, eller en ung afroamerikansk jurist fra Illinois? På denne tiden hadde jeg besøk av en av mine kompis fra Norge. Trofaste sosialdemokrater som vi begge er, bestemte vi oss selvfølgelig for å dra på demokratenes største "event". Lokalet var stappfullt av mennesker og stemningen var fantastisk. Da resultatene begynte å tikke inn sto jubelen i taket, og alle hoppet rundt og ga hverandre

klemmer. Det var nærmest som om åtte år med krig endelig var over og at en nasjon igjen ble samlet. Dette er vel kanskje heller ikke så langt fra sannheten, selv om følelsen av samling kanskje var mindre i republikanernes leir.

Jeg husker godt en ung afroamerikansk kvinne som gren av glede over skuldrene på sin hvite kjæreste. Det var et fantastisk og rørende syn. Måten valgseieren ble feiret på minnet nærmest om feiringen av et VM-gull i fotball.

Etter at Obama formelt var utnevnt til USA's 44. president og den første av afroamerikansk herkomst, var gatene stappfulle av mennesker. Folk kjørte rundt i sine biler med Obama-postere og tutet og feiret. Titusener av mennesker løp nedover gatene og ga klemmer til vilt fremmede. Flere amerikanere jeg snakket med sa at de aldri hadde opplevd noe lignende. Det var en så stor glede og spenning knyttet til dette. Jeg husker en amerikaner også sa til meg: "Tror du kanskje at dere europere vil like oss bedre nå? Tror du at vi endelig kan reise i Europa uten å være forhatt og bli sett ned på?"

Jeg håper denne artikkelen har vært med på å besvare noen spørsmål og eventuelt motivere andre studenter som vurderer et år "overseas". Personlig synes jeg i aller høyeste grad at det er verdt det, og jeg er overbevist om at det også har utvidet min faglige horisont og tyngde.²

² Om noen har noen spørsmål eller ting de lurer på angående utveksling ved University of Washington, så ikke nøl med å ta kontakt med meg via mail: andrekan@student.sv.uio.no.

Eksamensfest 04.06.2009

Flere bilder på:
<http://foreninger.uio.no/frederik>

OBSERVATOR WANTS YOU!

Observer seeks new members among all students of economics. Our editorial staff is mainly involved in revising and writing, but some of us are also engaged in accounting, HR, IT, layout, photographing and PR. Observer offers you the opportunity to...

- Acquire and apply economic and social scientific knowledge about various topics (i.e. a specific business sector or our department)
- Be a part of a social group and get friends for lifetime
- Develop and verify advanced writing skills that you can grow upon and that could give you a benefit on the job marked in the future
- Have a relevant engagement beside the study and earn a worthy certificate after good work
- Learn to act like a journalist in various settings (i.e. background research, carry out interviews, cover specific events or write book reviews)
- Specialize and get experience within layout, IT, photographing and in the future also accounting
- Set the agenda, follow and contribute to the economic debate
- Write and revise articles in topics of your interest

Observer is an open student organization. This implies that what part you play will mainly be up to you. However, we expect that every member of the editor staff live up to their word and contribute within reasonable limits. We specifically encourage international students to join us. New students do not have to worry about “lack of experience or education”; advices and opportunities will be given to everyone interested.

If you want any further information, please do not hesitate to contact us at tidsskrift.observator@gmail.com.

The World's Biggest Sovereign Debt Crisis

Text: André Anundsen

The "Lost Decade" left the Argentine economy in deep problems; GDP growth was stagnating, inequality was rising, the unemployment rate kept accelerating, the inflation rates had reached 4000% and international investors had no confidence in Argentine financial markets. Something had to be done! The result was a currency board that pegged the Argentine peso to the US dollar. The peg turned out to be a gift but also a curse to the Argentine economy: It brought down inflation and left Argentina as the most successful emerging market in the world, but was later one of the factors leading the Argentine economy into the biggest debt crisis the world had ever seen. How could this happen? Was it a result of neo-liberal reforms being pushed on Argentina by the IMF, as claimed by many contemporary journalists and analysts?

The Convertibility Plan

When the neo-liberal politician Carlos Menem was elected president in 1989, he declared that fighting the hyperinflation and getting a sound monetary policy would be the most important goals for the new administration. He did not succeed during his first two years. In 1991, a committee under the leadership of the new Finance Minister Domingo Cavallo was established to develop a plan to bring down the unsustainable inflation rate. The end result was the Convertibility Plan that was put into action the same year. The Convertibility Plan comprised a currency board where the Argentine peso was pegged on a one to one parity with the US dollar. An increase in the money supply was allowed only if it was backed 100% by dollar reserves, except under exceptional circumstances where the reserve requirements could be relaxed to 80%. This was to be the case only four years later during the so-called Tequila crisis.

In 1994, three years after the implementation of the Convertibility Plan, the Argentine inflation was brought down from nearly 4000% to 3.4%. Domingo Cavallo, the main architect of the plan, was praised and seen as one of the saviors

of the Argentine economy. Everything looked prosperous for Argentina which was now seen as one of the most successful emerging markets in the world. Inflation was stabilized and GDP grew by 28% between 1991 and 1994. Argentina became IMF's favorite pupil and received large amounts of loans.

A key problem that should have received more attention at the time, at least seen in retrospect, was the large fiscal deficits. A fiscal deficit in itself is not necessarily a bad thing, but for an indebted country to run substantial deficits in times of abundance can prove to have devastating effects. If a government is not able to restrain its spending when GDP is growing above normal rates and tax income is usually higher than normal, this witnesses of a general lack of fiscal discipline. How will the government ever be able to collect the

necessary revenue to repay the debt when it cannot even do so when the economy is booming? This would also prove to be one of the factors that brought down the Argentine government in 2001 and led to total collapse of the Argentine economy.

The Dominos Start to Fall

In 1994-1995 came the first big test to the sustainability of the Convertibility Plan; The Tequila crisis in Mexico. The effects of the crisis spread contagiously to Argentina. The country managed to come out of the crisis relatively fast, but was left with an unemployment rate exceeding 18%. During the Tequila crisis, the IMF allowed the Argentine government to run higher fiscal deficits to stimulate the economy. The Argentine economy and the Convertibility Plan both survived the crisis, and many would argue that the Tequila crisis should have marked the end of the plan.

Left:
Illustration of the
Argentine Peg.

Right:
Former Finance
Minister Domingo
Cavallo.

Why should the Tequila crisis have signaled the end of the Convertibility Plan? First of all, the main intention of the currency board was already achieved; the rampant inflation rates were brought down to single-digit numbers. Secondly, with a very different economic climate than the U.S, the Argentine economy was vulnerable to different shocks than the U.S. economy. With the currency board in place the Argentine monetary policy was impaired and was of no use if the country was to be hit by a shock. Thirdly, a growing fear was that if the Brazilian Crawling peg was to fall, international investors would become anxious that the Argentine peso would follow suit and a self fulfilling prophecy would eventually bring down the peso.

There were two major factors that eased the pressure on the Argentine economy following the Tequila crisis. Both factors were external and it can be argued that the survival of the Argentine economy was pure luck. First, the U.S. interest rates were decreased, something which brought on a depreciation of the Dollar. With the peso pegged to the Dollar this meant an improvement in Argentine competitiveness. Second, at the very same time the Brazilian *real* appreciated. Brazil is one of Argentina's most important trading partners and the appreciation of the Brazilian real gave a further boost to exports and softened the negative impulses from the Tequila crisis.

In the wake of the Asian crisis in 1997 that shut down the engines of the successful Tiger economies came the Russian financial collapse in 1998. These two crises had severe effects on the Argentine economy. The debt default by Russia precipitated a period of financial instability in global financial markets and the Russian meltdown widened interest spreads dramatically. With an Argentine government unable to increase its tax revenues, the concern about the Argentine financial stability and the future of the Convertibility Plan started growing.¹

The Collapse

The collapse of the Brazilian crawling peg in 1999 signals the beginning of the end of the Convertibility plan. The abandonment of the real plan in 1999 led to negative spillovers to the Argentine economy. The Brazilian real depreciated substantially and thereby resulted in a negative export shock. Compounded with an appreciating dollar this brought the Argentine economy into a recession and the debt increased to 50% of GDP by 2000. In these circumstances a tighter fiscal policy was politically and economically infeasible, and Argentina's debt problems worsened.

Most government spending was decentralized, while the revenue base was centralized. This can easily lead to overspending.² The government under the leadership of President Menem continued to run increasingly higher fiscal deficits.

By late 2000 interest spreads had reached 750 basis points and the confidence deteriorated further.

Despite the negative spiral, the IMF gave its favorite pupil additional support in the crisis period to give it one last chance to avoid a default and to abandon the Convertibility Plan. The augmentation would not have been unreasonable if the Fund had been stricter in its demands regarding fiscal discipline. No major bank runs had started at this point and Argentina still had a fair chance to get out of its problems.

In a final attempt to save the Argentine economy, Domingo Cavallo was rehired and he revised the Convertibility Plan to a 50-50 peg (euro/dollar). Cavallo also coordinated a debt swap to ease the pressure on the Argentine economy and removed Governor Pou after an accusation of whitewashing. It was pretty obvious that Cavallo was just looking for a good reason to remove the Governor, whose opinions were strong and conflicting with his own. Following these two events, the international community lost confidence in the Argentine markets and saw the actions by Cavallo as desperate moves. It seemed clear that also the Argentine government saw a default as inevitable.

Lower than expected tax revenues, bank runs and a currency crisis in Turkey brought interest spreads above 2000 basis

¹ Using a very simple inequality we can demonstrate what would have been sustainable interest spreads given the circumstances of the Argentine economy: The expression is $b \geq d(r-g)$, where d is the debt to GDP ratio, g is the growth rate of the economy, r is the interest rate on government debt and b is the budget surplus. With realistic estimates of Argentine growth rates and also what could be seen as a conceivable fiscal surplus, it can easily be shown that any interest spread exceeding 1000 basis points would be unsustainable. This can be seen as a sign that Argentina would default.

² See for example Persson and Tabellini.

Former Argentine President Carlos Menem.

points. With interest spreads at this level, there were no plausible reforms that could be implemented to save the Argentine economy. Cavallo was forced to announce that Argentina would have to request a debt rescheduling.

An internal factor often seen as the last domino was when President De la Rúa refused to back his new finance minister, Ricardo Lopez Murphy, in his plan to consolidate the fiscal deficits. When Argentina announced its default, the IMF turned its back on the country and the collapse was inevitable. Riots in the cities, pesos traded for 25% of its face value in the black market and increasing bank runs led to the resignation of both Cavallo and De la Rúa. Argentina experienced the biggest sovereign debt crisis the world had ever seen.

Can We Blame the Fund?

Many contemporary journalists blamed the Fund for the Argentine debt default. They claimed it was a direct result of the Washington Consensus and neo-liberal reforms being pushed on Argentina by the IMF. But this is not true. The crisis in Argentina was a result of complete lack of fiscal discipline and an impaired monetary policy. The crisis could have been avoided if it was not for the high fiscal deficits and if Argentina had had more flexibility in its monetary policy.

All reforms implemented in Argentina were done so under the initiative of the Argentine government itself. The Fund could be blamed for not opposing any of these reform programs and giving them both its moral and economical support.

However, a bigger mistake made by the IMF was that it did not press hard enough for a strict fiscal policy in the years when the economy was growing rapidly. The Argentine government was running a fiscal deficit in the range 4-9% from 1994 to 1998, a period when the economy was expanding (excluding the Tequila crisis in 1995). The Fund should clearly have pressed for a tighter fiscal policy in this period.

How would Argentina ever have been able to repay its debt if it could not save even in good times? It was reasonable by the Fund to allow increasing fiscal deficits during the Tequila crisis in 1995, but the problem was that this was not symmetrically followed when the Argentine economy was recovering and again growing at a high rate.

Another mistake by the Fund was its last attempt to save the Argentine economy in 2001 when interest spreads exceeded 1000 basis points. This was a bad move, but could be legitimized by the uniformity of treatment approach pursued by the Fund.

However, at this point everyone saw the collapse as inevitable. It would have been better to let the economy collapse and instead have used the money in rebuilding the Argentine economy.

Recovery and Future Prospects

When the Convertibility Plan was formally abandoned in 2002, the peso depreciated substantially, leading to a boost to Argentine exports. The economy recovered rapidly and reached its pre-crisis level in 2005. In the first six months following the crisis, the growth was mainly driven by improvements in net exports caused by the depreciation. Net exports accounted for as much as 239.1% of the growth in this period. However, in the succeeding years net exports contributed negatively to growth while consumption and investment have been the driving forces of growth.

IMF has actually worked as an opposite lender of last resort by collecting debt and has also systematically underestimated the growth in Argentina in all of the years following the default. Foreign direct investment (FDI) was not the main reason for the Argentine recovery, as has often been stated by the media. The Argentine economy recovered by itself. A very successful monetary policy is the main reason. Higher commodity prices, especially on soy beans, enhanced the recovery.

All prospects looked better for the Argentine economy (at least until the start of the current financial crisis); falling inequality, declining poverty, lower unemployment rates and a growth rate averaging at 9% for five consecutive years.

The financial crisis in the US is predicted to have devastating effects on the Latin American economies in 2009. It is harder to obtain loans with a non-functioning financial market. Add to this falling commodity prices and lower demand from the Western world, and you have a life threatening cocktail. A weaker job market in the developed countries which will reduce remittances is also a potential problem. It will be interesting to see how far down the Argentine economy will go in 2009.

References:

Michael Mussa, "Argentina and the Fund: From Triumph to Tragedy", *Policy Analyses in International Economics* 67, 2002.

Torsten Persson and Guido Tabellini, *Political Economics: Explaining Economic Policy*, MIT press, 2000.

M Weisbrot, L Sandoval, "Argentina's Economic Recovery: Policy Choices and Implications", Washington, DC: Center for Economic and Policy Research, 2007.

“Kjøp amerikansk!”

Amerikanske myndigheter har nylig innført tiltak for å beskytte egen industri mot utenlandsk konkurranse. Dystre spådommer indikerer at politikken kjent som “Buy American”, eller “Kjøp amerikansk”, kan forverre den internasjonale økonomiske krisen ytterligere.

Av: Åshild Eklund

Under valgkampen i USA høsten 2008 ble Barack Obama sett på som den presidentkandidaten som var best i stand til å håndtere den økonomiske krisen. Dette var nok også en av hovedgrunnene til at han ble valgt til president. Forhåpningene var skyhøye, og etter mye forhandlinger frem og tilbake ble endelig en stimuleringspakke verdt 787 milliarder dollar vedtatt i den amerikanske kongressen i begynnelsen av februar. Det var mange som pustet lettet ut da det ble klart at president Obama fikk uventet støtte fra tre republikanske senatorer, og pakken endelig ble godkjent.

Støtte i folket

Likevel har stimuleringspakken møtt mye motbør. Særlig har “Buy American”-klausulen vekket oppsikt både innad i USA og internasjonalt. Klausulen innebærer at den amerikanske staten er pålagt å kjøpe amerikansk stål og andre amerikanskproduserte varer. Siden den amerikanske staten er verdens største importør, forstår vi at dette kan få store ringvirkninger. Kritikerne beskylder amerikanere for å innføre proteksjonistiske tiltak, noe de fleste vil være enige i. Frykten er at andre land vil svare på dette ved å innføre egne proteksjonistiske tiltak. Det advares også fra forskjellige hold mot en ny proteksjonistisk “era” lik den vi så før Den store depresjonen på 30-tallet.

Den økonomiske krisen har rammet den gjennomsnittlige amerikaner hardt. Mye hardere enn den har rammet Norge. Arbeidsløsheten er høyere enn den har vært på flere tiår og tallet på hjemløse stiger. Det er lett å forstå at et land med en relativt svak velferdsstat og et dårlig sosialt sikkerhetsnett ønsker å innføre tiltak for å stimulere egen økonomi. For den jevne amerikaner er heller ikke “Buy American”-klausulen særlig omstridt. Snarere tvert imot. Mange har heller ikke engang fått saken med seg i nyhetsbildet. Når du spør folk svarer de fleste at det viktigste er å beholde og å skape nye arbeidsplasser. Veldig få ser saken i et internasjonalt perspektiv, og de fleste fokuserer på hvordan situasjonen kan forbedres lokalt.

Flere multinasjonale selskaper med base i USA har gått offentlig ut og sagt at de ikke støtter denne politikken. Dette har overrasket mange. Ved første øyekast virker det jo faktisk som om “Buy American” gir selskapene store fordeler. De slipper utenlandsk konkurranse, og vil sannsynligvis få en god pris for varene sine grunnet færre aktører på markedet.

Stålindustrien tjener

Caterpillar er et av de multinasjonale selskapene som har gått hardest ut mot “Buy American”. Selskapet selger maskiner og utstyr som brukes til blant annet veibygging, anleggsarbeid og gruvedrift.

Ifølge BBC selges halvparten av maskinene til Caterpillar utenlands. Også store deler av produksjonen og råvarehandelen skjer utenfor USAs grenser. Følgelig står det mye på spill for Caterpillar hvis andre land tar etter USA og innfører egne proteksjonistiske tiltak. Av den grunn er det i Caterpillars interesse å hindre tiltak som “Buy American”, og å jobbe for frihandel.

Det er ingen hemmelighet at det først og fremst er stål- og jernindustrien som vil tjene på “Buy American”. Selskapene i bransjen selger nær 100 prosent av varene sine på det amerikanske markedet, og bare i sjeldne tilfeller blir deler av produksjonen eksportert. Siden de nå blir skjermet for utenlandsk konkurranse, vil bransjen nyte godt av stimuleringspakken. Samtidig vil industri i USAs naboland, Canada, rammes og arbeidsplasser kan gå tapt der i stedet. En betydelig andel av kanadisk metallproduksjon eksporteres nemlig til USA.

President Obama har uttalt at han ikke ønsker å signalisere proteksjonisme siden dette kan være med å utløse en handelskrig. Uttalelsene hans beroliget mange, men de fleste ville helst sett “Buy American” fjernet fra stimuleringspakken. Det blir spennende å følge utviklingen videre. La oss bare håpe at vi slipper handelskrig. Det vil de aller fleste tape på.

En annerledestenkende økonom

Erik Reinerts gjensyn med Kalle Moene i debatt ble langt fra den duellen publikum kanskje hadde forventet på forhånd. I stedet fikk de sprikende spådommer om følgene av finanskrisen.

Tekst: Espen Willassen Hoel Foto: Askill H. Halse

Onsdag 18. mars ble det avholdt festdebatt i U1. Fagutvalget hadde samlet et panel bestående av vår egen Kalle Moene, Morten Berg fra Nærings- og Handelsdepartementet (NHD), og Erik Reinert fra Tallin University of Technology i Estland. Temaet var "Finanskrisen, økonomisk teori og økonomiske systemer"

Kjellerpuben på SV var fylt til randen av ivrige tilhørere for denne debatten, og, med all respekt for de andre deltagerne, så var nok Erik Reinert det store trekkplastret. Reinert har markert seg i offentlige debatter de siste årene med kritikk av de store økonomiske institusjonene som Verdensbanken og IMF, så vel som kritikk av enkelte samfunnsøkonomiske teorier. Reinert

har de siste årene skrevet flere bøker om globalisering, og ble i 2008 tildelt Myrdalprisen for nyvinnende økonomisk tenkning for boken "How Rich Countries Got Rich...and Why Poor Countries Stay Poor."

Det er lite å utsette på Reinerts CV; St. Gallen i Sveits, Harvard og Cornell i USA er alle institusjoner det klinger fint av. Forskningsdirektør for Norsk Investorforum, en posisjon ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM) her ved universitetet og leder for "The Other Canon", en forening for heterodoks økonomisk tenkning antyder også at mannen har kunnskapene i orden.

Reinert vs. Moene

Like fullt er Reinert en kontroversiell

person som over en lengre periode har vært involvert i faglige uenigheter med representanter for det "etablerte" økonomimiljøet i Norge, særlig ansatte ved Økonomisk institutt på Blindern. Våren 2008 pågikk en debatt om samfunnsøkonomifaget på Dagbladets kronikksider med blant andre Reinert og statsviter Bent Sofus Tranøy på den ene siden, og Eric Nævdal og Helle Stensbak på den andre. Sistnevnte var forøvrig hentet inn fra sin nåværende stilling ved Kredittilsynet for å være ordstyrer i debatten på U1. I kronikkene sine anklaget både Tranøy og Reinert økonomifaget for å være intolerant overfor alternative syn og for å, slik Reinert formulerte det, ha fulgt "minste matematiske motstandsvei" ved å kun se på kvantifiserbare størrelser.

I 2005 ble Reinerts bok "Global Økonomi" gitt ut, og lovordene haglet fra både de tabloide og de politikkorienterte media. Professor Kalle Moene anmeldte boken for Morgenbladet, og var ikke like nådig i sin karakteristikk. Moene anklaget Reinert for å ikke forstå økonomiske læreboksteoriene, og at Reinerts kritikk av de rådende økonomiske teoriene derfor falt på sin egen urimelighet. Med tre av hovedaktørene fra de siste årenes uenighet på samme scene, lå alt til rette for en god og interessant debatt.

Kan vi ikke bare være venner?

Reinert åpnet sitt innlegg med et ønske om å begrave stridsøkta. Hans håp med å delta på disse debattene var å få en toleranse innenfor academia overfor andre måter å se økonomifaget på. Ifølge Reinert kan vi lære mye av å se på teorier utenfor "standardmodellene", og særlig økonomisk historie burde alle økonomer være kjent med. Han refererte til seg selv som en "nekrofil økonom", i og med at han har en forkjærlighet for økonomiske teorier som for lengst har blitt avskrevet av massene.

Reinert trakk frem tre tenkere som også omtalte økonomiske kriser, deres opprinnelse og deres nytte. Hammurabi (ca 1750 f.kr.) omtalte viktigheten av at gjeld ble slettet ved jevne mellomrom, noe å la hva en devaluering vil kunne gjøre i dag.

Den venezuelanske økonomen Carlota Perez har siden 1980-tallet omtalt dannelsen av bobler og dens dynamiske effekt på økonomien, mens den amerikanske økonomen Hyman Minsky har sett på hvordan bobler leder til manglende finansiering til gode prosjekter. Minsky skiller mellom tre former for investeringer, nemlig sikre, usikre og Ponzi-finansierte. Bobledannelsenes løfte om lettjente penger gjør at folk låner over evne, og låner på nytt for å betale lån, og dermed ender det med Ponzi-finansiering. Slik adferd ble ulovlig i USA som følge av Glass-Steagall Act i 1933, men etter at den ble opphevet i 1999 har de amerikanske finansintusjonene kunnet spekulere fritt i det som senere har blitt kjent som "sub-prime" lån.

Nostradamus, ta deg en bolle

Reinert gikk så videre med å spørre hva som blir effektene av finanskrisen:

For de vestlige landene i EU ser han stor arbeidsledighet og et økende klasseskille, da de som beholder jobben også beholder lønnsnivået. I øst vil bøndernes inntekt falle som følge av at prisene på jordbruksprodukter synker. Reinert spør med dette en økonomisk kollaps på Baltikum, noe som vil gi ringvirkninger til Skandinavia. Swedbank er en av de største aktørene i det baltiske bankmarkedet, og Reinert mener at de vil gå under som følge av situasjonen der. Han er i den forbindelse også urolig for DnB Nor, som både har en betydelig andel investert i Baltikum og i Swedbank. Til slutt frykter Reinert at vi vil ende opp i en "ny-middelalder", der vi vil oppleve økt kriminalitet og økt sosial nød.

Imøtekom kritikken

Etter slike dystre spådommer var det Kalle Moene sin tur til å holde sitt innlegg. Han fulgte opp oppfordringen om toleranse med å rose Reinert for innledningen hans. Samtidig la han vekt på at faget har klart å modernisere seg og ta tidligere feil innover seg. Moene pekte på at det har blitt et økt fokus på å inkludere imperfeksjoner i modellene, blant annet har imperfekt informasjon, imperfekt konkurranse og imperfekt tillit bidratt til at faget er blitt mer realistisk. Han mente også at Reinert tok feil i sin påstand om at empiri ikke vektlegges i samfunnsøkonomien, og sa at "den som ikke ser dette, ser dårlig".

Moene var ikke like spesifikk i sine fremtidsutsikter, men påpekte at bonusene og lederlønningene

vi er vitne til i dag vil føre til mer demokrati på arbeidsplasser verden over. Effekten av at "ulikhet skaper ulikhet" vil fungere demotiverende på økonomiens mikrofundament, og den eneste løsningen kan bli at ordinære arbeidere får mer innflytelse på sin egen arbeidsplass.

Debattens siste deltager var Morten Berg fra NHD. Med en bakgrunn fra NHH og BI regnet han seg som Reinerts motstykke, og det var også Berg som gikk klarest i angrep på Reinert. Blant annet anklaget han Reinert for å være hyklerisk i sin appell for toleranse, da han selv ikke viser noen toleranse for dagens økonomiske vitenskap. Berg la vekt på at vi må stille krav til og tørre å kritisere både kritikken og kritikeren.

Les mindre; se flere debatter!

Kranglete fortid og gode innlegg til tross, så ble aldri debatten noen højdare. Gjennom hele debatten snakket innledderne Reinert og Moene mest om det de selv var opptatt av og berørte i liten grad hverandres poenger. Mot slutten holdt student Kim-André Åsheim et innlegg der han påpekte mangelen på kritisk diskusjon i forelesningene ved instituttet. Moene mente grunnen til dette er at samfunnsøkonomistudentene generelt er for lite engasjerte i andre ting enn pensum, og burde komme seg mer på debatter for eksempel på Studentersamfundet. Hvis studentene tar denne oppfordringen, får vi håpe de får oppleve mer temperatur der enn de fikk på U1 denne kvelden.

Why CO2 Cap & Trade Can be

Text: Paal Wangness

This article contains mostly normative argumentation about what should be done as we face global warming and climate change. I base my argumentation on widely accepted principles and some use (or abuse) of economic theory. My goal is to stir up some debate and to encourage people in general, economists in particular, to make up their minds on what I believe is the most pressing question right now, namely which distribution of the total CO₂-quota between nations do we want and which distribution should we fight for?

Most of us are dead certain that global warming is a threat to the world's economic life and to life in general. We are pretty sure that it is our increasing emissions that are causing this high-speed global warming. The warming process has already gone so far that the most ambitious goal within reach seems to be to limit the average temperature increase to two degrees Celsius. We know that global cooperation is needed in order to achieve this goal. We also know that self-interest in key countries will make this cooperation hard or even impossible. Developing countries will also have to participate in the battle against climate change in order to reduce emissions on a global scale. There is no way around it. Most of the world's population lives in developing countries, and both their populations and emissions

are growing faster than in the rest of the world. The Clean Development Mechanism (CDM) contains too many drawbacks to make a significant impact on emissions in developing countries.

Both the awareness of global warming and the challenges of dealing with it seem to be growing in people's minds. Yet, it seems like there is a growing resignation on the entire subject, in spite of the increased recruiting to environmental organizations. I've heard less and less talk about climate change over the past year, also from my fellow economics students. Topics of conversations are of course to a large extent affected by headlines: today the financial crisis have overshadowed global warming. Given that we still value life on earth more than five years into the future, dealing with global warming should have a larger part of our hearts and minds. I believe that especially people in touch with economics should discuss the problem more. Not only that, they should be very enthusiastic about it.

Probably the most efficient way to reduce carbon emissions on a global scale is through tradable quotas. Every country must participate, also the developing countries. Climate scientists have calculated the maximum level of emissions for humankind as a whole, and how this size must shrink every year until 2050 so that we can reach our goal of only 2 degrees

increase. This is step one, which is based on science.

The next step is how we distribute the rights to emit CO₂, given this maximum level of total emissions. This is where economic theory provides valuable insight. When there is a maximum amount of allowed emissions, the right to emit becomes a scarce resource. Firms must rationalize their emissions. And when the quotas are tradable, a price on emissions will emerge. This price will simply reflect the marginally cheapest way to reduce emissions, given that the world does not emit more than the determined level of maximum quota. The reduction of emission will happen through substitution of factors of production, new technology and reduced production. In other words, the reduction of emission depends on firms making rational decisions on how to maximize their own profits.

In theory, the price on emissions will be the same, no matter how the quotas are distributed. The marginal cost of reducing emissions will always equal the price of the quota. This is efficient from an economic point of view, and it's reasonable and fair from an environmental point of view. A ton of CO₂ released into our atmosphere will result in the same damage to our world whether its origin was Ghana or Germany. The message is clear: One quota, one price.

The distribution of the quotas does not affect firms' marginal decisions, so the

an Economist's Wet Dream

resulting cuts in emissions will be the same at any distribution. But it does affect their profits. So the distribution of quotas among countries does affect the countries' aggregate profits. This is why countries can't rationally agree to an effective system of quotas. Those countries that expect that they'll have to buy additional quotas from abroad, the net buyers, fear that they will lose substantial profits to the net sellers of quotas.

In order for an agreement to take place, there has to be a distribution that key nations can accept. The interests in such an agreement are not just based on economic costs and benefits, but also questions of justice and fairness. A country will use its bargaining power for what it's worth to satisfy their interests.

We are now approaching my view of how a system of quotas might look like and how the quotas can be distributed. We can apply microeconomic theory in an exciting way.

A new amount of quotas are distributed every year, corresponding to a maximum level of emissions X_t consistent with what the goal of two degrees allows. Unused quotas are worthless after the end of the year and can be considered as an unexpected bonus to Mother Nature. If total emissions exceed more than the maximum quota, which means that one or more countries are polluting more than what they pay for. This implies that the

excess use plus interest (reflecting the cost carried by Mother Nature when someone "screws with the plan" in a given year) should be subtracted from their quota for the next year.

We need a plan for how this quota is to be distributed every year. One way of doing it, would be to distribute them according to some universal principle that would be hard to argue against without looking like an obvious hypocrite. Many countries officially share the principle that all humans are born with the same basic rights and share the same human value. Those countries that don't will have a hard time arguing for an alternative in an international forum such as the UN. This principle will indicate that every person alive in the world should be given a quota of the same size every year, X_t/N_t (N_t = world population in year t). No person should initially be denied what others get. Everyone starts off every year with an equal right to emit, and every person can decide for himself if he wants to use his quota, or sell it. Every person can make his own decision, and faces the same price as everybody else. This efficient and fair outcome sums up to a nice slogan: One man, one quota, one price.

The right to emit becomes a scarce good, and at the beginning of each year, every person will be given an equal-sized quota of this good. This becomes each person's initial endowment. An economist would say that this is a part of their budget

constraint. Each person will then choose how much to consume of this good, and how much to exchange for other goods (indirectly through money). If we have utility-maximizing agents with fairly well-behaved preferences and a fairly frictionless market for quotas, then every agent will dispose their initial endowment according to their preferences. The allocation is Pareto-efficient.

This is probably starting to sound familiar to those with a minimum background of economics. Yessir, it's the pure exchange economy! I am suggesting to apply this in real life, all over the world. CO2 emissions shall be reduced, it will be done efficiently and righteously and it will not be the end of the world as we know it because the world is not an oyster; it's an Edgeworth box. Just imagine; every agent receives his initial endowment, rightfully, and if our perception of justice should change, we can easily change the distribution through lump-sum taxation. We can achieve a Pareto-efficient equilibrium along with a fair distribution. I don't know about you, but my economist's heart is swelling.

Of course, it will not be that simple in the real world, even if this proposition (or something similar) was accepted at the summit in Copenhagen. The quotas will be distributed among nations (according to their population), not to individuals. So there could be problems related to large

nations obtaining market power, along with the obvious practical problems related to measurement and embezzlement. I believe there should be strong sanctions for CO2-embezzlement and for refusing to pay for your emissions. Both trade and aid sanctions are needed. But then we have the political problems. Some nations are harder to sanction than others.

The biggest political problem is to get all nations, at least all the key nations, to accept a system like this. It will involve large sums of money moving from rich and inefficient countries, to poor and/or efficient countries. Some voices in the former will say that it's too much, and some voices in the latter might say it's not enough. To say that it's too much seems hard to justify. I would like to hear an American coal producer say "yes, an American is more worth than an Ethiopian".

The ones who say that it's not enough, are usually poor countries that argue that rich countries have enjoyed full freedom to emit throughout their development, and it would be unfair to deny poor countries the same. This is an easy argument to understand, but luckily, we can easily extend this simple system of quotas to incorporate historical emissions when we calculate a

fair distribution. Rich countries' historical emissions can be seen as a CO2-debt that has to be paid within 2050. Rich countries have used up more than their rightful share until now, so they will have to receive less than their share until the debt is paid.

When is it reasonable to say that our debt started? One suggestion is to start counting from the year when it would have been rational to start the battle against climate change. My opinion is that rich countries should pay for their excessive emissions from year 1987 when the Brundtland-commission presented their report Our Common Future, which gave a pretty clear picture of the dangers ahead. The price of CO2 will still be the same as it was without the debt-extension in the efficient pure exchange economy equilibrium, but more money will be transferred from rich countries to the poor. But let's not forget that these are legitimate transfers from rich to poor countries, without the unfortunate side effects that aid sometimes has. This might even give rich countries stronger incentives to economize with their aid money and demand more bang for their buck. It will now probably be in rich countries self-interest that poor countries preserve their forests and make family planning possible in order to fight

unsustainable population growth. It might also give strong incentives to relieve debt and to share greener technology with developing countries.

These are all just semi-utopian dreams unless our politicians will actually fight for them. We have to make sure that politicians have the incentives to fight for what is efficient and righteous. They must be squeezed a little. We have to use our voice and our vote. And we have to keep focus on the relevant issue, namely how the worlds total quota should be distributed. Especially my fellow economists, and economists-to-be, should speak up on this issue, because achieving a good system of quotas is not only crucial for the world's self preservation, but it would be a major victory to our science!

I hope the readers have found my ideas interesting. These ideas are so uncomplicated that I doubt I'm the first one to come with such a suggestion. But since I haven't read or heard any other suggestions, we're maybe not talking enough about it. If you know a better idea on this subject, please educate me. If you think my one man, one quota, one price- ideas are half-way decent, please feel free to develop them further. But most importantly, just keep talking about it, and spread the good word.

BI eller Blindern?

1)

2)

3)

4)

Dette er en form for quiz, hvor du skal gjette om trynene under tilhører BI eller Blindern.
Svarene finner du nederst på side 33.

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11)

Universitetet i Mannheim – Tysklands svar på Harvard?

Av: Tord Kopland Eid

”Man gråter to ganger mens man er i Mannheim. En gang når man kommer og en gang når man drar”. Slik lyder et ordtak fra denne sørtyske byen med 320 000 innbyggere som ligger mellom elvene Rhinen og Neckar. Undertegnede kan i hvertfall avkreftede at den første delen av sitatet stemmer. For selv om Mannheim kanskje ikke er den vakreste og mest spektakulære byen, så har den likevel sitt særpreg. Byen har historisk sett vært et senter for industri og teknologisk utvikling (Carl Benz rullet for eksempel rundt med verdens første bil her i 1886), og dette var hovedårsaken til at byen nærmest ble totalt tilintetgjort av et flyangrep under annen verdenskrig. Sentrum har siden den gang blitt gjenoppbygd i samme stil, med 144 kvartaler og helt rette gater. I enden ligger det karakteristiske Mannheim slott som er verdens nest største barokk-slott, og som får Henrik Ibsens gate 1 til å virke ganske stusselig i forhold.

Selv om slottet i dag utgjør hoveddelen av Universitetet i Mannheim (UiM), holder økonomistudentene til i et nyere bygg rett ved siden av. Etter undertegnede erfaring holder forelesningene et meget høyt nivå. Ettersom et flertall av fagene går på tysk, kan man imidlertid ende opp med noe begrensede valgmuligheter. Samtidig er det andre fordeler (?): For det første er fagene her mindre (gjerne 3-8 studiepoeng), slik at man selv på ett semester har mulighetene til å prøve litt av hvert. For det andre er

universitetet kjent for å i større grad koble økonomi med andre fagområder. Man har for eksempel gode muligheter for å få med seg en del økonomisk historie mens man er her. Verdt å merke seg er det også at studentene i tyskspråklige land, til min store forskrekkelse, avslutter hver forelesning med å slå knokene i bordet som en hyllest til foreleseren.

Dersom man skulle ønske å friske opp tyskkunnskapene, er det også gode muligheter for det. Hvert semester arrangeres henholdsvis ”Summer Academy” og ”Winter Academy” for de internasjonale studentene som melder seg på. Programmet varer i 4-5 uker og inneholder et intensivkurs i tysk, fester, arrangementer og turer til blant annet Frankfurt og Heidelberg. Dette er ikke bare en unik mulighet til å bli kjent med andre internasjonale studenter. Det er også økonomisk gunstig ettersom Lånkassen med sitt språkstipend sørger for at man ender opp med ca 10 000 kroner i netto fortjeneste dersom man deltar. Forøvrig arrangeres det også språkkurs gjennom det ordinære semesteret, for de som vil lære enda mer tysk.

Dersom du leker med tanken om å dra sørover er det flere kanaler som kan føre deg fra UiO til Universitetet i Mannheim. Det samfunnsvitenskapelige fakultet har for eksempel en Erasmusavtale med UiM på bachelornivå. For studenter med

Ruhrgasstipend bør Mannheim også kunne være et godt alternativ. Fordelen med UiM i forhold til andre skoler i Tyskland er at semesteret begynner tidligere, slik at du faktisk blir ferdig før juli. I tillegg har det internasjonale kontoret mange studentboliger i området rundt sentrum av byen. Takket være den karakteristiske trikken, er disse ikke mange minutter unna verken universitetet, kneipene eller togstasjonen. Reisen hjem til Norge er heller ikke noe problem. Med Ryanair fra Frankfurt-Hahn eller SAS fra Frankfurt, er det verken dyrt eller vanskelig å ta seg en tur hjem. Og skulle du ønske å dra andre steder, er ikke Frankrike og Sveits mer enn henholdsvis én time og to timer unna med toget.

Over halvparten av universitetets 11 500 studenter går på økonomi og administrasjon eller samfunnsøkonomi, noe som reflekterer at det er disse fagområdene universitetet er mest kjent for. I 2004 ble UiM kåret til Tysklands beste høyskole av 600 tyske firmaer, mens ukesavisen Die Zeit beskrev Mannheim som Tysklands svar på Harvard. Selv om dette må sies å være en stor overdrivelse når det gjelder internasjonal anerkjennelse, så er det likevel ingen tvil om at skolen har et godt rykte i Tyskland.

Det er derfor mange gode grunner til å velge Universitetet i Mannheim dersom du har tenkt deg utenlands.

Nytt fra Fagutvalget

Fagutvalget har fått muligheten til å ha denne spalten i Observator, og vi kommer til å bruke den for å fortelle dere studenter ved Økonomisk Institutt hva vi jobber med, og hvorfor vi gjør som vi gjør.

- **Undervisningspris.** Vi ønsker å sette et positivt fokus på undervisning og skal hvert semester kåre den beste foreleseren ved instituttet. Vi ønsker å trekke frem studentenes meninger; hva gjør en god forelesning, hvilke hjelpemidler benytter de gode foreleserne seg av, hvordan har de organisert seminaropplegget? Utdelingen vil skje gjennom åpen nominasjon, og en avgjørelse i en komité. Vi ønsker åpent valg til denne komiteen på allmøtet, det skal ikke være en lukket prosess i Fagutvalget.
- **Reduksjon av antall masterinnleveringer/muntlige eksaminasjoner.** Instituttet har uttrykt ønske om å bedre progresjonen på master, og har derfor kommet med en rekke forslag for bedret oppfølging av studenter som nærmer seg oppgave. Veileder skal utnevnes tidligere, det skal avholdes flere informasjonsmøter, og studentene skal sterkere oppfordres til å komme i gang tidligere. Det er en oppfatning at en del studenter egentlig ønsker å begynne skrivingen tidligere enn de gjør, de bare kommer aldri helt i gang. Dette vil instituttet bøte på. Det har også blitt bestemt at antallet frister for innlevering/muligheter for muntlig eksamen skal reduseres fra fire til tre ganger i året. Følgende er forslaget som er oppe til behandling: Levering/muntlig i 1) mai/juni, 2) september/oktober og 3) januar/februar. Forslaget innebærer også at dette ikke vil bli satt i verk før 2012. Da vil alle kandidater som har kommet inn på masterprogrammet på januaropptaket ha levert. Siste januaropptak var som kjent januar 2009.
- **Forslag til endringer i seminaropplegget.** En viktig oppgave for Fagutvalget er å jobbe for best mulig studiekvalitet, på tross av kutt i seminarer og obligatoriske oppgaver. Vi mener mangelen på obligatorisk oppgave er et særlig alvorlig problem, fordi samfunnsøkonomistudenter nå knapt får noen skrivetrening før selve masteroppgaven. Også instituttets arbeidsgiverpanel gir tilbakemelding om at kandidatene scorer dårlig på både skriftlig og muntlig formidling av faget. Vi mener derfor gjeninnføring av obligatorisk oppgave må prioriteres, hvert fall i noen fag. I enkelte emnetyper (f.eks. matematikk) tror vi flere små seminargrupper kan erstattes med én felles oppgaveløsning i plenum. På den måten får vi frigjort lærerkrefter som heller kan brukes til å rette obligatorisk innlevering. Her får vi hjelp av kontaktstudentene til å finne frem til de fagene der det er særlig viktig at studentene får vurdert et skriftlig arbeid. Her tar vi veldig gjerne imot innspill fra flere hold.
- **Min professor.** Fagutvalget har søkt samarbeid med instituttet om at nye studenter ved ØI kan få muligheten til å møte vitenskapelig ansatte i en mer uformell setting. Tanken er at faddere med sine fadderbarn kan ha et møte med en professor i 12. etasje, hvor man kan bli litt kjent, tar en kaffe samt snakker om andre ting enn bare fag. Målet er at et slikt møte skal gjøre våre nye medstudenter mer kjent på instituttet. Vi tror at det i fremtiden vil senke terskelen for å ta heisen opp i 12., og at man har enklere for å stille de ansatte faglige spørsmål. At studenter viser et større faglig engasjement er positivt for instituttet, studentmiljøet og forholdet mellom studenter og ansatte.

Om nytte- og profittmaksimering

Fra “Lammefesten”, Observator nr. 4-91:

“Resten av kvelden forløp som alle andre sos.øk fester. Det ble musikk, dansing og nyttemaksimering av gode nr. x_1 , som her er skrevet i hemmelig kode $\mathbf{I\theta}$, og dette ble gjort ved hjelp av Lagranges metode der alt annet konsum ble holdt konstant.”

Fra “Hemsedal 1992”, Observator nr. 2-92:

“Som de glade, slitne “sosiolistene” vi er, brøy vi oss ikke om bagateller og startet isteden nyttemaksimering av godene spaghetti (x_1) og alc. (x_2). Gode x_2 har den egenskapen at den har stigende grensenytte helt til et visst stadium. Når en har nådd dette forsvinner lysten på både x_1 og x_2 , dermed er maksimal nytte oppnådd.”

“I tretiden dro de fleste på nachspiel på ymse steder, og enkelte startet konsum av gode x_1 , som var veldig godt akkurat da, mens andre fortsatte forbruket av x_2 .”

“Her er det forøvrig verdt å nevne at Hemsedal er ett av to slike anlegg her i landet som går med overskudd ($px - c(x) > 0$).

Hemsedal er primært et alpinsted. Årsaken til dette er å finne i at det er mye mer lukrativt å sende folk opp til toppen av et fjell for deretter å sende dem ned igjen slik at de må betale for å komme opp igjen, enn det er å la dem bli på toppen.”

“Såkalte alpinski skiller seg fra mer konvensjonelle ski, ved at de er store, tunge, dyre og raske. Og de blir stadig raskere, for da står alpinistene enda fortere ned og det blir mer penger i kassa.”

PREDIKATOR

Fra finanskrisen til finanskrise – Fallet blir størst når man sikter mot himmelen

Av: Michael W. Madsen v2.0 og Rasmus Bøgh Holmen JR., hentet fra Predikator 2044:02

I 2044 heller det atter en gang mot en finanskrise. Den forrige finanskrisen ble antatt å bare være en liten fartsdump på den økonomiske motorveien, men varte helt til flyvebilene fløy verden ut av problemene i midten av 2030-årene. Det skulle ta skjebnesvangre tjuefem år før den globale handelen var på samme nivå som i 2008.

Det verdensamfunnet for all del må unngå denne gangen, er proteksjonistiske krisepakker med klausuler å la "buy american"-klausulen amerikanerne kom med i 2009. Dessverre ser ikke USAs befolkning ut til å dele denne oppfatningen, hvilket illustreres klart av deres valg av ny president. Hvite, middelaldrende Ballack Osama vant nemlig valget lett under slagordet "let there be stability" og planlegger å stå fast ved gamle rutiner. Kinas finansminister Full-Peng Pung har imidlertid vært godt fornøyd med "buy american"-klausulen, ettersom Kina har sikret seg gjeldstyngede amerikanske nasjonalsymboler som Noodle King (tidligere Burger King) og Shanghai Yankees (tidligere New York Yankees). Det eneste gjenværende nasjonalsymbolet på amerikanske hender, The Coca-Cola Company, slet også lenge, men fikk fart på kundelojaliteten da de gjeninnførte kokain som ingrediens i sine produkter. Også i Europa har det vært harde kår, særlig etter at Russlands nye oligarker la restriksjoner på energiforskyningene vestover.

Overraskende nok var det en helt annen region som skulle hjelpe verdensøkonomien på fote. Etter å ha slitt med sanitære forhold og indre uro, regnes Den Afrikanske Union nå som det fremste skoleeksemplet på et vekstmirakel. Predikators utsendte lyktes i denne forbindelse med å få en uttalelse fra stipendiat Lotte Tallulah Frisch ved Økonomisk fakultet: "Afrika sør for Sahara slet lenge med epidimier og konflikter. Selv i de mindre alvorlige konfliktene kunne dødsfallene være høye. Problemet var at hver gang noen ropte «get down» begynte folk å danse." Stipendiaten kremer, før hun fortsetter: "Med unionen har imidlertid Afrika sør for Sahara samlet seg og opprettet en utrolig fellesfølelse og evne til å lykkes som verden ikke før har sett maken til. Konfliktene har stilnet, samtidig som bedre tilførsel av rent vann, samt vaksinene mot aids og malaria har hjulpet på. At klimaendringene har gjort Sahara til en jungel er et faktum man heller ikke må glemme".

For Norges del betød ikke forrige krise allverden. Riktignok fikk den noen negative virkninger som noe høyere arbeidsledighet og lavere produksjon. Det ble heller ikke bedre ved at koordineringen av lønnsforhandlingene på nasjonalt plan brøt sammen etter demonstrasjoner ledet av Arne Forbannelsen i Politiets Rebellforbund. Nedgangstiden ble imidlertid dempet av at svineinfluensaen tok liv av seksualforbrytere og andre svin som belastet det norske fengselsvesenet i 2010. Nasjonalistiske strømninger og optimisme rørte seg på folkedypet etter at Drillos EM-bragd i 2012 og ved gjeninnføring av adel i Norge på begynnelsen 2020-tallet. Som følge av finanskrisen nådde nasjonalismen nye høyder, blant annet gjennom oppkjøpet av Island for en slikk og ingenting i 2016. Dette som en konsekvens av en

klausul i kontrakten til nordmannen Svein Harald Øygard som ble utnevnt til islandsk sentralbanksjef i 2008. Dersom islendingene sparket han, skulle han få en fallskjerm som innebar at Norge kunne kjøpe Island for en milliard islandske kroner. Dessuten kunne han omdøpe Islandshestene til Mosseponnier, noe som siden har falt i god jord hos Ari Behn, den nye hertugen av Moss. Også islendingene var storfornøyd med oppkjøpet, ettersom arbeidsledige og hardtarbeidende polakker ble loset over i mossejoller av den norske regjeringen for å gjenoppbygge sagaøyene.

Etter dette ble nordmenn flest enda mer kjepphøye og selvgode, hvilket de har forblitt inntil i dag. Siden finanskrisen startet ved årskifte har imidlertid problemene tårnet seg opp, og det kan se ut til at EU-medlemskap og salg av Nord-Norge til Russland blir eneste utvei. Nordlendingene ser ut til å være glade til med et slikt utfall, i og med at "de onde søringen" har satt stopper for samtlige OL og grandprix-finaler i Nord-Norge i snart femti år. Harmen over at Nord-Norge fikk mindre innflytelse på tinget etter at den nye valgordningen ble innført i 2010 har heller ikke gitt seg. På toppen av det hele vil nordlendingene gjerne holde oljepengene fra nordområdene borte fra "Oslogrytas sugerør".

Det har for øvrig vært høy temperatur over den norske debatten om vår samtids finanskrise. Trolig de mest kontroversielle uttalelsene vedrørende tiltak i dagens krise, er det Tilbakeskrittspartiets finanspolitiske talsmann Stein Leirulf som står for. Han mener man må fjerne alt som er av penger og gå tilbake til en ren bytteøkonomi. Blant annet argumenterer Leirulf med at dette ville eliminere mye av problemet med de overfylte søppelfyllingene. Iverksetting av forslaget kan gjøre at folk blir kvitt ting de ikke vil ha, for så å bytte de mot ting de faktisk vil ha, påpeker han. Videre hevder Leirulf at dette uten tvil vil skape en vinn-vinn situasjon. Tilbakeskrittspartipolitikeren får ikke uventet støtte fra første amanuensis Kent Confucius Tranøy ved Institutt for Statsvitenskap. Han hevder at bytteøkonomi er *nodt* til å være Pareto-optimalt, men blir usikker når han blir bedt om å illustrere dette grafisk. Leder av Fagforbundet for eldre arbeidere (FELA), Thorvald Stoltenberg (113 år), har følgende å si til forslaget: "Hvem pokker vil bytte bort en biff mot en penn?" Et liknende motargument kommer fra en oppbrakt finansminister Halvor Kristinson, i det han advarer mot komplett bonanza på matbutikker landet rundt. "«Je» er forbanna, så «je» må aggere" utdyper Kristinson overfor Predikators utsendte. Uttalelsen kommer til tross for at flere norske medier i senere tid har beskyldt Krisinson for å ha byttet bort StatoilHydro mot Møkke-løkka med Vel-Signe Møkke.

Det blir spennende å følge debatten videre. For øvrig skal legges til at redaksjonen i Predikator ikke har hørt noe om hvorvidt det Økonomiske fakultet blir rammet av krisen. Med andre ord vil øltårnet i kantina bestå enn så lenge. Vi ønsker med dette alle riktig god eksamenslesning og håper at flest mulig blir med på Frederiks kommende studietur til Månen.

SVAR: BI eller Blindern?

1) BI (Magnus Vyrje- Internasjonal markedsføring), 2) Blindern (Neth- Asiatiske studier), 3) BI (Nima- Internasjonal markedsføring), 4) Blindern (Nikolina- Sosialantropologi), 5) BI (Edvin Skaali-Internasjonal markedsføring), 6) Blindern (Ildri -Baby), 7) Blindern (Julie- Sosialantropologi), 8) Blindern (Magnus- IT), 9) BI (Martin- Varehandelsledelse), 10) BI (Sofie- Eiendomsmebling), 11) Blindern (Aina- Språk)

Russlands oligarker: Hvem er de, og hvordan ble de så rike og mektige?

Av: André Anundsen

Mikhail Khodorkovskij sitter fengslet.

I kjølvannet av oppløsningen av tidligere Sovjetunionen var det noen få, smarte og kyniske businessmenn som klarte å skaffe seg stor politisk innflytelse og akkumulere skyhøye formuer. Disse menneskene, hovedsakelig menn, har senere blitt omtalt som Russlands oligarker. Hvem er disse mennene, og hvordan klarte de å opparbeide seg slike enorme formuer? I lys av dagens verdensomspennende finanskriser – hva vil skje med dem?

Etter at det planøkonomiske systemet i Sovjet kollapset, var det en rekke diskusjoner om hvordan man skulle transformere de tidligere kommuniststatene til markedsøkonomier av vestlig standard. Det var hovedsakelig to hovedteorier som utviklet seg; gradvis liberalisering og sjokkterapi.

Tilhengerne av gradvis liberalisering så det som helt imperativt å etablere nødvendige institusjoner før man kunne slippe markedskreftene fri. Det var dette Kina tidligere hadde gjort, og de mente at den eneste måten å oppnå en suksessfull transformasjon på, var å følge i Kinas

fotspor. De argumenterte med at det ville skapes institusjonelt vakuum uten disse markedsinstitusjonene på plass. I tillegg ville faren for korrupsjon, ”rent seeking” og inntoget av svarte og grå markeder være stor.

På den motsatte fløy satt tilhengerne av sjokkterapi, som mente at den eneste måten man kunne oppnå en vellykket transformasjon på, var gjennom et såkalt ”Big Bang”. De hevdet at privatiseringen måtte nå et visst nivå før de tidligere kommunistlandene kunne høste fruktene av kapitalismen. Dessuten argumenterte de med at man trengte

en stor omveltning for å forandre folks forventninger og for å vippe den gamle kommunisteliten ut av førersetet. De påsto at dette ikke kunne bli oppnådd om man beveget seg trinnvis, slik som gradualistene ville. Deres oppfatning var at en slik reformasjon av økonomien krevde at en sjokkterapi, à la det Balcerowicz hadde implementert i Polen noen år tidligere, måtte bli adoptert også i de andre landene.

Flesteparten av de tidligere sovjetstatene er i dag mer eller mindre transformert til markedsøkonomier, selv om noen av dem fremdeles sliter på den politiske arenaen.

I Russland ble begge teoriene jeg skisserte over forsøkt. Mange vil hevde at de som fulgte "Big Bang" metoden viste seg å være de mest suksessfulle landene. Etter min oppfatning er dette noe villedende, da det i mange tilfeller har vist seg at en gradvis liberalisering har vært mer bærekraftig på lang sikt. Landene som adopterte gradvis liberalisering har siden begynnelsen på 2000-tallet utkonkurrert "sjokkterapilandene" hva angår vekst. Prisen Russland, og også flere av de andre landene, har måttet betale for et stort sett velfungerende markedssystem er høyere ulikhet og oppstandelsen av en ny businesselite: Oligarkene.

Oligarkiets oppstandelse

Et oligarki er ikke noe nytt fenomen og det er ikke noe som er særegent for Russland eller de tidligere østblokklandene. Begrepet oligarki stammer fra gresk og betyr makt samlet hos de få. Allerede på slutten av 1800-tallet fantes det grupper i USA, som kan sammenlignes med dagens oligarker i Russland – de såkalte "Robber Barons". Kjente familier som Carnegie og Rockefeller var datidens oligarker. De tjente seg rike på institusjonelle forandringer, høstet monopolprofitt ved å kontrollere jernbanesystemet og ble i økende grad forhatt av folket.

Oligarkier har tradisjonelt funnet sin grobunn i store markeder der man kan drive storskaladrift, i samfunn som har gjennomgått en rask og brutal strukturell omlegging. Steder med grobunn for oligarkliknende grupperinger er kjennetegnet ved at det er gode muligheter for å høste monopolprofitt. Videre er ofte "rent seeking" utbredt, samtidig som det gjeldende regelverket gjerne er svakt eller fraværende.

Da privatiseringsprosessen startet i Russland var det store muligheter til å karre til seg enorme ressurser og rikdom, som noen få kaldblodige og rasjonelle businessmenn innså. I Sovjetunionens ruiner fantes ingen klart definerte eiendomsrettigheter og rettsapparatet var i stor grad fraværende i den første overgangsfasen. Store og verdifulle ressurser lå ubevoktet og dette var det noen som visste å benytte seg av. Russlands oligarker har vært beskyldt for

Under Boris Jeltsin startet fremveksten av Russlands oligarker for fullt.

å være tyver og banditter. Kikker man på deres tidligere historie kan vel denne beskrivelsen virke treffende, i alle fall for noen av dem. Det har allikevel vist seg i senere tid at de er blant de største drivkreftene bak den positive trenden i russisk økonomi og at deres bedrifter utkonkurrerer de statlige hva angår innovasjon og effektivitet.¹

Da prisliberaliseringen startet ble prisene bestemt i markedet i stedet for av den russiske plankomiteén, Gosplan. Dette ga opphav til store forskjeller mellom de statlig kontrollerte prisene og markedsprisene som ga rom for høye tilfeldige gevinster. I tillegg til dette var det en periode hvor flere ulike valutaer var i omløp, som var med på å øke denne gevinsten. På toppen av det hele var inflasjonen svært høy samtidig som rentenivået ble holdt nede. Dette førte til at man mottok rene rentesubsidier ved å ta opp lån.

Alle de overnevnte faktorene bidro til fødselen og fremveksten av Russlands oligarker. Da Boris Jeltsin senere solgte

ut store statlige eierandeler i det såkalte "loans for shares" programmet, var det mange av oligarkene som økte sin innflytelse. Det er ikke riktig, som mange har hevdet, at det var dette som førte til oligarkiets oppstandelse i Russland. Det som derimot er korrekt er at dette økte oligarkenes rikdom og politiske innflytelse.

Hvem er oligarkene?

De fleste av Russlands oligarker er menn i 40 års alderen som gjorde seg rike da Gorbatsjov startet reformeringen av Russland. De aller fleste av dem er utdannet ingeniører. I all hovedsak kan Russlands oligarker deles inn i to hovedgrupper – de eldre oligarkene som er tidligere medlemmer av kommunistpartiets elite, Nomenklaturaen, og de yngre oligarkene som gjerne karakteriseres som "self made".

Under Sovjettiden satt medlemmene av Nomenklaturaen på ledende posisjoner i de da statlige bedriftene. De hadde kontrollrettigheter, men de mottok ingen

¹Anders Åslund, "How Capitalisation was Built"

Vladimir Putin startet aksjonen mot Russlands oligarker.

rettigheter til å høste den økonomiske profitten fra selskapene de kontrollerte, i alle fall ikke på lovlig vis. I den første fasen av overgangen var en av de mest brukte metodene, som ble benyttet for å privatisere den russiske økonomien, såkalt innside-privatisering. Økonomiske rettigheter ble ofte overført fra staten til medlemmer av Nomenklaturaen. Med både kontroll- og økonomiske rettigheter kunne disse mennene nå innkassere enorme gevinster fra de tidligere statlige industridinosauere og også mindre selskaper.

Den andre gruppen består av hva som en gang var unge, nyutdannede og kaldblodige entreprenører. Disse benyttet seg av, noen vil hevde utnyttet, forstyrrelsene som oppstod i markedet i overgangsfasen. De kjøpte, nærmest manisk, opp eierandeler under den såkalte "Voucher privatiseringen", hvor aksjeandeler ble gitt ut til Russlands befolkning. De fleste som mottok disse eierandelene visste ikke hvordan de skulle håndtere dem. I tillegg til dette, trengte de penger snarest mulig, og solgte dem videre til de kjøpevillige unge mennene for en billig penge.

Som nevnt i forrige avsnitt leder ofte en stor politisk omveltning til et institusjonelt vakuum, og det oppstår muligheter for å innkassere en arbitrær profitt. Det er dette de kommende oligarkene benyttet seg av. At noen av metodene de adopterte var tvilsomme og på kanten av loven kan ikke bestrides, men at det var et rasjonelt valg kan heller ikke diskuteres.

2000-tallet: Oligarkiets fall?

I juni 2003 eide de 10 største oligarkfamiliene eller eiergruppene i Russland 60,2 prosent av aksjeandelene på det russiske aksjemarkedet. Arbeidsproduktiviteten i bedrifter styrt av oligarker var 4 ganger høyere enn gjennomsnittet for økonomien som helhet. Total faktorproduktivitet i disse bedriftene var også rapport nærmere 10 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Vladimir Putin, daværende president i Russland, tok i 2004 fatt på en aksjon mot oligarkene. En av Russlands største og mest kjente oligarker, Mikhail Khodorkovskij, ble satt i fengsel etter beskyldinger om skattesvindel. Putin uttalte at så lenge oligarkene betalte

skatt og ikke brukte sin politiske makt mot ham, så ville han ikke frarøve deres eierskapsrettigheter eller initialisere noen reprivatisering av deres selskaper. Det var nettopp dette Khodorkovskij gjorde, da han åpent anklaget Putin-administrasjonen for korrupsjon og offentlig ga sin støtte til et av opposisjonspartiene. Dette var ikke godt likt i Kreml og etter kort tid satt Khodorkovskij bak lås og slå. I tillegg til Khodorkovskij er det flere andre oligarker som i dag lever i eksil, og oligarkene har sett sin politiske innflytelse avta etter at Putin satte i gang denne prosessen.

Situasjonen for oligarkene har ikke akkurat blitt bedre under dagens situasjon, og finanskrisen har redusert formuen til Russlands 10 rikeste med så mye som 66%. Russland er ikke lenger styrt av oligarkene, men har igjen sett fremveksten av en hemmelig politistyrke som under kommunisttiden. Privatisering har blitt erstattet av nasjonalisering. Vil Russland igjen ende opp som en statlig dominert politistat? I så fall vil det kunne bety slutten for oligarkenes glansdager.

Referanser:

Gurieva, Sergei and Rachinsky, Andrei, "The Role of Oligarchs in Russian Capitalism", *Journal of Economic Perspectives*, Volume 19, Number 1, p. 131-150, 2005.
 Åslund, Anders, "How Capitalism Was Built", Cambridge University Press, 2007.

Eksamensbesvarelse ECON 1810 våren 2007

Oppgavetekst finnes på <http://www.oekonomi.uio.no/eksamen/Eksamensoppgaver.html>

OPPGAVE 1

- a.) Den samfunnsøkonomiske verdien av prosjektet er $400 - 320 = 80$ dvs. det overskuddet som prosjektet generer. (Verdi minus kostnad)
- b.) En relasjonsspesifikk investering er en investering som har redusert eller ingen (i ekstreme tilfeller) verdi utenfor et bedriftssamarbeid. Dette er illustrert i eksepelet ved at verdien av produksjonen blir redusert til $320 - M$ for byggefirmaet dersom trykkeriet ikke kjøper varene. I et slikt tilfelle er M er ugjenkallelig kostnad, og størrelsen på M bestemmes av hvor mye mindre verdifull den relasjonsspesifikke investeringen er utenfor samarbeidet med trykkeriet. Man kan for eksempel tenke seg at produksjonslokalene egner seg mindre til bruk i andre virksomheter ettersom det kreves stor plass til trykkeripresser osv.
- c.) Uten å trekke inn M i utgangspunktet må trykkeribedriften betale $320 + 80/2 = 260$ for leveransen. Et slikt resultat baserer seg på at det er mulig å skrive komplette kontrakter, slik at residualprofitten M ikke skaper noe grunnlag for reforhandlinger ex-post.
- d.) Hold-up problemet er et resultat av det er umulig å skrive komplette kontrakter i kombinasjon med at den ugjenkallelige kostnaden M for byggefirmaet skaper er residualprofitt i samarbeidet mellom trykkeriet og byggefirmaet. Trykkeriet er klar over at verdien av investeringen reduseres til $320 - M$ utenfor samarbeidet og vil derfor reforhandle om prisen etter at investeringen allerede er foretatt. Det nye overskuddet det forhandles om blir $80 + M$. Siden bedriftene har kontraktfestet ex-ante at overskuddet skal deles 50/50, betyr dette at trykkeriet kan tilegne seg $(80 + M)/2$, mens byggefirmaets profitt reduseres til $360 - 320 - M/2 = 40 - M/2$. Med andre ord kan dette føre til at byggefirmaet taper penger på den relasjonsspesifikke investeringer hvis M er stor nok.

B = byggefirmaet. T = trykkeriet

PROFIT:

- i) $M = 20$ B: $40 - 10 = 30$
 T: $(80 + 20)/2 = 50$
- ii) $M = 70$ B: $40 - 35 = 5$
 T: $(80 + 70)/2 = 75$
- iii) $M = 160$ B: $40 - 80 = -40$
 T: $(80 + 160)/2 = 160$

I både i) og ii) tjener byggefirmaet på den relasjonsspesifikke investeringen selv om profitten er redusert i forhold til en situasjon med komplette kontrakter. I disse to situasjonene er altså ikke M stor nok til å avskrekke byggefirmaet fra å foreta investeringen på tross av at det oppstår forhandlinger ex-post om residualprofitten. Det er her med andre ord ingen ex-ante kostnad ved hold-up. I iii) derimot blir hold-up problemet alvorlig siden M er stor nok til å gi byggefirmaet negativ profitt under reforhandlingene. Kostnaden ved hold-up ex-ante i dette tilfellet er at det ikke blir foretatt noen relasjonsspesifikk investering i det hele tatt. Hold-up problemet fører altså til et samfunnsøkonomisk tap siden en verdifull investering ikke blir gjennomført. Selv om byggefirmaet taper penger er fremdeles den samfunnsøkonomiske gevinsten ved investeringen $160 - 40 = 80$.

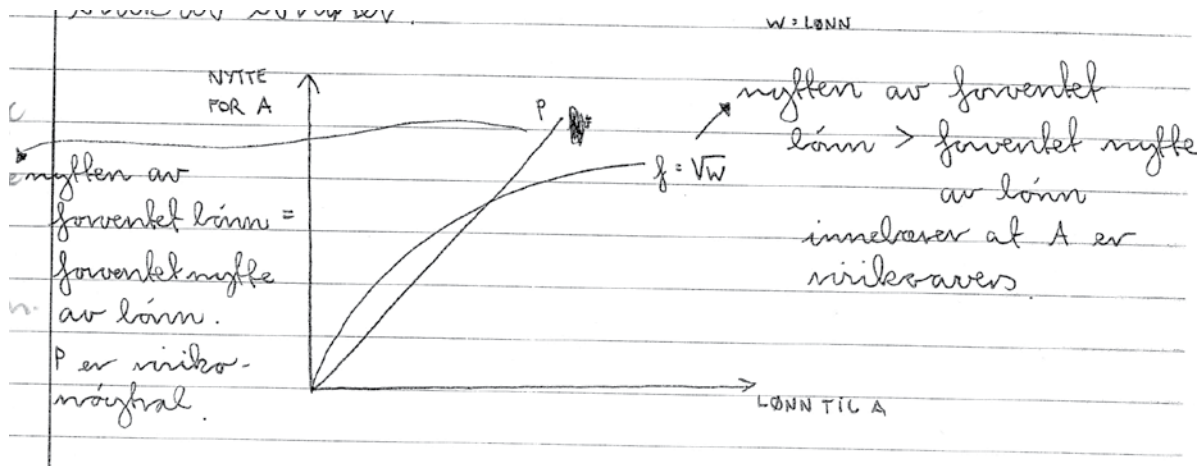
Ufullstendige kontrakter åpner for opportunistisk adferd fra trykkeriet sin side.

- e.) i) Hvis det er mulig å skrive fullstendige kontrakter er det ikke nødvendig å slå sammen selskapene selv om $M = 100$ som ved ukomplette kontrakter ville ha resultert i negativ profitt lik -10 for byggefirmaet. I komplette kontrakter vil man kunne forutse forhandlingene om residualprofitten (og andre problemer som måtte kunne oppstå) og således gjøre slike reforhandlinger umulige, eller evt. nedtegne en ordning om at trykkeriet må kompensere byggefirmaet. Komplette kontrakter fjerner betydningen av M og således hold-up problemet, og det er derfor ønskelig å ikke slå sammen bedriftene for å slippe administrasjonskostnader.
- ii) Når det ikke er mulig å skrive fullstendige kontrakter kan byggefirmaet forvente å høste negativ profitt lik -10 og hold-up problemet fører dermed til at den relasjonsspesifikke investeringen ikke blir foretatt. Løsningen her vil være å slå sammen de to selskapene. Det samfunnsøkonomiske overskuddet blir da svaret i oppgave a.) minus administrasjonskostnaden dvs. $80 - 60 = 20$. Selv om 20 er bedre enn 0 som er resultatet av "ingen investering" er sammenslåing en nest-best løsning som følge av at man ikke kan skrive fullstendige kontrakter $20 < 80$.

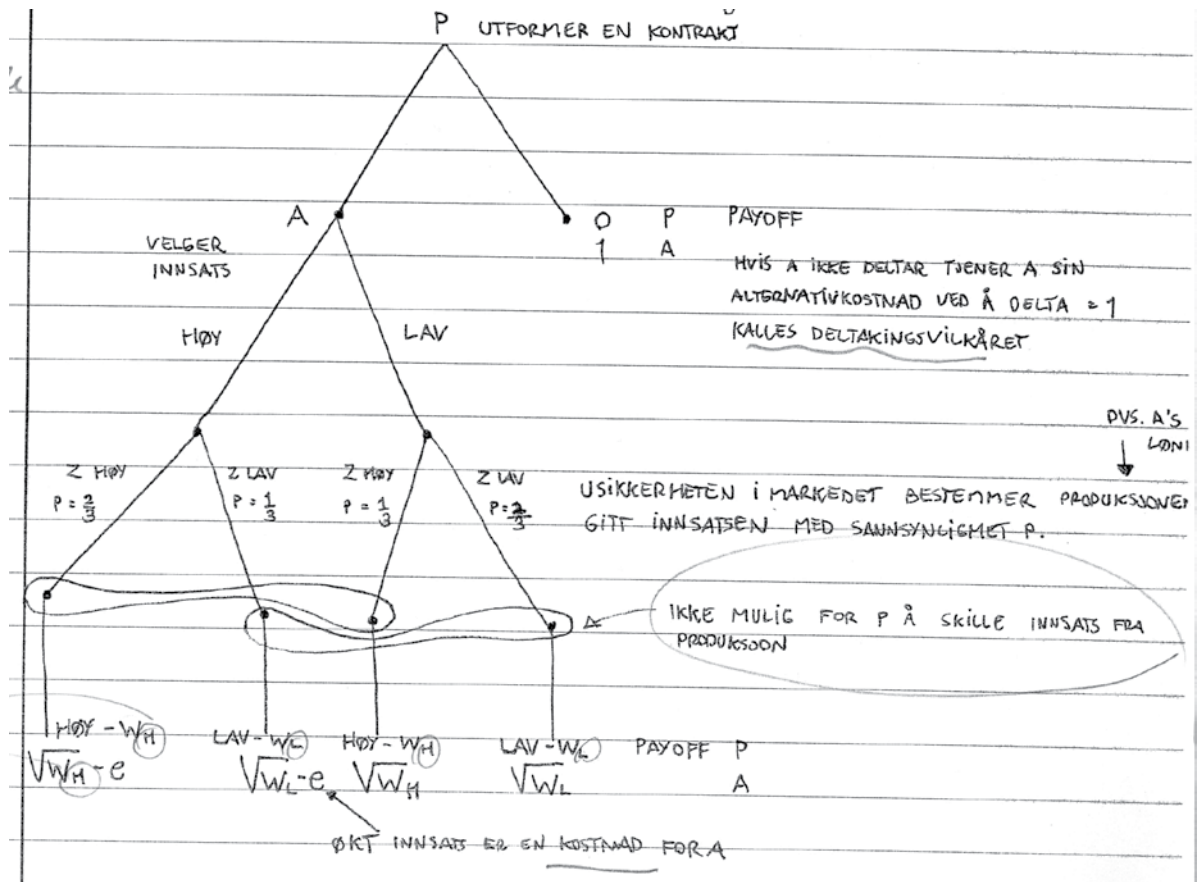
f.) Hvis $M = 70$ vil byggefirmaet investere slik at det totale overskuddet som realiseres er: $50 + 75 = 80$. I dette tilfellet er M ikke stor nok til at sammenslåing er nødvendig. Samarbeid i markedet fremfor sammenslåing gjør at man sparer administrasjonskostnaden. Selv om en 50/50 deling av overskuddet ved sammenslåing gjør at byggefirmaet kommer bedre ut $10 > 5$ har ikke fordelingen av overskuddet noen betydning i vurderingen om en løsning er effektiv fra et samfunnsøkonomisk synspunkt. Det er størrelsen av det samlede overskuddet som teller og derfor er en markedsløsning uten sammenslåing best når $M = 70$ og det eksisterer en administrasjonskostnad.

OPPGAVE 2

a.) Det store multinasjonale selskapet (P) vil stå ovenfor en avveining mellom bruk av insentiver dvs. produksjonsavhengig lønn eller her: bonuser, og en effektiv spredning av risiko. Ved å anta at P er risikonøytral mens datterselskapene (A) er risikoaverse, innebærer bruk av bonuser som avlønning en risikokostnad for A som P må kompensere for gjennom høyere lønn. P på formulere en lønnsordning slik at kontrakten ved økt bruk av bonus på marginen (høyere risiko) er lik gevinsten ved bruk av bonus på marginen (økte produksjonsinsentiver). Jo større volatilitet desto dyrere blir det for P å skape insentiver gjennom bonuser for A. Et marked med høy volatilitet resulterer altså i relativ liten bruk av bonus, mens et stabilt marked med liten usikkerhet knyttet til A sin produksjon påkaller omfattende bruk av bonuser.

Grunnen til at volatilitet skaper en risikokostnad er at P ikke kan observere A sin innsats direkte, men bare nivået på produksjonen slik at en høy innsats fra A ikke alltid resulter i en høy bonus. A sin lønnsfunksjon kan skrives: $W = \alpha + \beta Z$ der α er et fastlønnelement og β er bonus avhengig av produksjonen Z . Z igjen bestemmes av innsats e og usikkerheten (f. eks. etterspørselssvingninger i markedet) μ . $Z = e + \mu$. Innen prinsipal-agentmodellen kan valg av avlønning skrives som et spill på ekstensiv form:

For at lønnskontrakten skal være effektiv må (1) deltakervilkåret og (2) insentivvilkåret være oppfylt.

- (1) $\left(\frac{2}{3}(\sqrt{W_H} - e) + \frac{1}{3}(\sqrt{W_L} - e)\right) > 1$
- (2) $\left(\frac{2}{3}(\sqrt{W_H} - e) + \frac{1}{3}(\sqrt{W_L} - e)\right) > \left(\frac{2}{3}(\sqrt{W_H}) + \frac{1}{3}(\sqrt{W_L})\right)$

Fra moderselskapet sitt synspunkt er avlønningen effektiv når ledelsen i datterselskaper yter størst mulig innsats for minst mulig lønn.

b.) Bruken av bonus påvirkes også av andre faktorer enn hvor volatilt (usikkert) markedet er. Det finnes for eksempel grader av risikoaversjon. Hvis A er ekstremt risikoavers slik at kostnaden ved bruk av bonuser gjør hele insentivordningen ulønnsom, kan det være optimalt for P å ta hele risikoen selv og gi A fast betaling istedenfor. Hvor kraftig A reagerer på insentiver er også viktig dvs. man gir større insentiver når kostnaden ved økt innsats på marginen for A er relativt liten. Om bruken av bonus fremmer uansvarlig hos A. Stor

bonus kan lede A til å ta unødvendig høye risikoer for å øke egen inntjening, noe som er ugunstig for moderselskapet. Om andre lignende selskapers prestasjoner kan observeres, blir bonusordningen mindre risikofylt.*

*Om bruken av bonus går på bekostning av andre hensyn A bør ta. F.eks. prinsippet om lik kompensasjon.

c.) Hvis morselskapet fullt kan observere innsatsen til ledelsen i datterselskapet kan man gjøre lønnen til datterselskapet fullstendig avhengig av innsats. $W = \beta Z$ dvs. en ren bonusbasert avlønning. Når informasjonsproblemet (skjult informasjon) forsvinner er ikke lenger A utsatt for noen eksogen risiko som bestemmer lønnen. Når P ikke lenger trenger å kompensere A sin risikoaversjon er størst mulig insentiver den mest effektive (innsatsfremmende) formen for avlønning.

OPPGAVE 3

a.) Her står kundene ovenfor et problem med asymmetrisk informasjon dvs. reiseoperatørene har overlegen informasjon og kundene må sette sin lit til at de forteller sannheten. Muligheter for opportunistisk adferd pga. informasjonsasymmetrien fører imidlertid til at reiseoperatørene kan overdrive kvaliteten på sine respektive feriesteder og hvis dette informasjonsproblemet er stort nok kan det føre til at forhandlingene bryter sammen.

b.) Når et reiseselskap melder seg inn i ferieklagenemden er dette en form for signalisering til kundene. Solreiser viser at de ikke har noe å skjule mhp. kvaliteten på feriestedet og bidrar dermed til å redusere informasjonsasymmetrien ovenfor kundene. Når Fritidsreiser unnlater å melde seg inn er det naturlig å anta at et medlemskap ville medføre en kostnad for selskapet som er større enn for Solreiser.

Fritidsreiser fremstår altså som et mindre seriøst selskap som baserer seg på å lyve om den sanne kvaliteten om feriestedene sine. Aktører som ønsker å formidle gode egenskaper velger altså å påta seg en kostnad for å kunne signalisere dette ved informasjonsasymmetri. Jo "dårligere" aktøren er, desto høyere blir kostnaden ved signalisering. Andre eksempler er: utdanning, betalingsrulleblad osv.

c.) Merkevarerbygging er viktig for å kunne sende gode signaler om produktet basert på renommé, og således kunne skille sitt produkt fra andres. I Solreiser sitt tilfelle vil en historie med få klager fra misfornøyde kunder til ferieklagenemden bidra til å etablere et solid image utad til nye potensielle kunder av produktet. En etablert merkevare vil delvis ha hevet seg over informasjonsproblemet i markedet etter hvert som mange mennesker får et forhold til dette. Slik merkevarebygging blir dessuten viktigere jo flere aktører det finnes i markedet som tilbyr substitutter for produktet.

Det er naturlig å tro at det finnes mange alternative selskaper til Solreiser som tilbyr samme type ferieturer. Merkevarerbygging gjør det mulig å skille seg ut i markeder med mange substitutter. Eksempler på selskaper som bruker store summer på å signalisere til kundene gjennom branding er Coca Cola, Marlborough (ikke i Norge) og Mercedes.

Kommentarer til besvarelse

Postdoktor Kari Eika, Økonomisk institutt

Kandidaten svarer svært godt på oppgave 1, og er stø i sin forståing av kva problem relasjonsspesifikke investeringar kan skape når kontraktar er ufullstendige. I svaret på 1 b) er fyrste setning – som framstår som ein definisjon av relasjonsspesifikke investeringar – noko upresis og uklar, men kandidaten viser så til eksempelet i oppgava og gir ei klargjerande konkretisering.

Forklaringa av hold-upproblemet i pkt d) er ryddig. Det er når det ikkje er mogleg å skrive fullstendige kontraktar at relasjonsspesifikke investeringar kan bli eit problem. Trykkeriet har insentiv til å reforhandle om pris ("hold-up") etter at produksjonsbedrifta har investert relasjonsspesifikt. Ex ante-kostnaden ved hold-up er tapet som oppstår ved at samfunnsøkonomisk lønsame investeringar ikkje blir gjennomført. Som kandidaten viser, vil det bare vera ein slik kostnad i tilfelle iii), og ikkje i i)-ii). Formlane kunne vore sett opp noko enklare, men det spelar inga rolle for vurderinga av svaret.

Ein liten merknad til: Lik deling av overskot kan ein sjå på som ein teknisk føresetnad og ikkje noko ein må forstå og grunngje (dvs. teoriene vi brukar her prøvar ikkje å forklare korleis forhandlingsprosessen foregår og kor stor andel kvar av partane får); det er generelt ikkje slik at det er mogleg på førehand (*ex ante*) å kontraktsfeste lik deling av ex post-overskotet ($400 - 320 + M$) slik kandidaten skriv. Det følgjer av føresetnaden om ufullstendige kontraktar. Dette spelar heller inga rolle for vurderinga av eksamenssvaret.

I oppgave 2 gjer kandidaten noko veldig lurt: Svaret byrjar med å presisere korleis kandidaten forstår oppgaveteksten. Her er dette nyttig fordi oppg.teksten er mindre spesifikk og meir open for tolking enn tilfellet var i oppgave 1. Kandidaten drøftar dette som eit prinsippal-agentproblem, føreset at P (det multinasjonale selskapet) er risikonøytral (noko oppg.teksten ikkje seier noko om), og forstår bonus som prod.avhengig løn. Dette gir grunnlag for ei meningsfull og ryddig drøfting av a)-c).

I a) er den sentrale avveginga mellom insentiv og kostnaden ved inntektsusikkerhet for agenten. Ei presisering ifht det kandidaten skriv: Inntektsusikkerheit (risiko) medfører ein nyttekostnad for A som P må kompensere for gjennom høgare forventa løn. Oppsettet av spelte til sist i pkt a) er noko ufullstendig og hadde ikkje vore naudsynt. Kandidaten har alt svart fyldestgjerdande på spørsmålet før figuren blei presentert. Tidskostnaden ved for omfattande delsvaer kan vera stor på eksamen!

I oppgave 3 a) er svaret ufullstendig. Kandidaten burde forklart kva for *type* informasjonsasymmetri det her er snakk om. Skjulte eigenskapar blir ikkje nemnt i oppg.svaret i det heile. Fekk vedkomande for lita tid? Drøftinga i pkt b) viser likevel god forståing. I pkt c) kunne kandidaten vore meir eksplisitt i si forklaring. Teorien om gjentekne spel er relevant her. Alt i alt er dette like fullt ein god A.

6 i HF-heisen

Returadresse
Observator
PB 1095 Blindern
0317 Oslo

B

Hva forbinder du med en samfunnsøkonom?

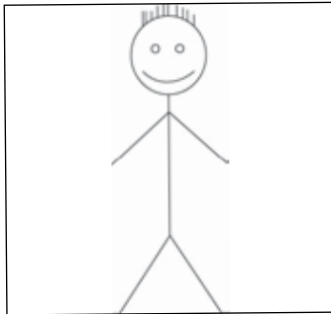
Navn: Espen Goffeng
"Noe venstrevridd økonom som er mer interessert i hvordan økonomi fungerer enn å tjene penger på økonomi. For de går på BI."

Navn: Inge Slartmann
"Jeg forstår ingenting av det."

Navn: Robin Holm
"Tørt."

Navn: Inge (ønsket ikke å bli tatt bilde av)
"En byråkrat."

Navn: Maria Foss
"En som jobber i det offentlige. God utdannelse med høy matematisk kompetanse."

Navn: Espen S.
"En som har en viktig jobb å gjøre i forhold til å få verdensøkonomien til å gå på skinner igjen."